

05

A

1141

DISPUTATIO THEOLOGICA, 11
De
CONSEQUENTIBUS
JUSTIFICATIONIS &c.

Ex Rom. Cap. V. v.1. & seqq.

HUG. GROTIOPOTISSIMUM OPPOSITA

Quam
PRÆSIDE *Per.*

Summè Reverendo, Magnifico, Amplissimoq;
VIRO,

DN. ABRAHAMO CALOVI

Doctore Theologo Celebratissimo, inq; Cathedra Lu
Theol. Prof. Primario, Ecclesiæ Wittebergensis Pastore vigilantissimo
sistorii Ecclesiastici Asesfore Gravissimo, Circuliq; Electoralis
Saxonici Superintendente Generali
longè meritissimo,

*Dn. Patrono, Fautore, Præceptore, ac Hospite
observantissimè colendo,*

Examini publico exhibet

M. CHRISTOPHORUS WAGNERUS
Ulmensis.

In Auditorio Majori.

Die 13. Octobris Anno M. DC. LXXIV.

WITTEBERGÆ,

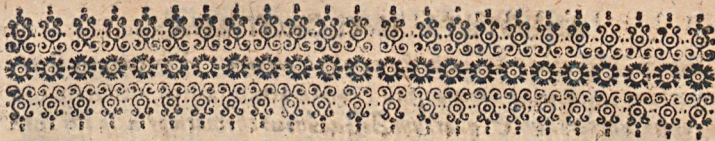
EXCUDERAT JOHANNES WILCKIUS,

1411 A 20

DISERTATIO THEOLOGICA
DE
CONSTITUTIONE
IUSTITIAE
EX ROM. CAP. VI. & SEQ.
Hoc Gronovianum
PRÆSIDI
D. N. ABRAMO
D. G. THEOLOGO
M. CHRISTOPHORO W. HONORI
Linnæus
Die 11. Octobris Anno M. DC. LXXIV.
Excudit J. HANES WILCOXUS

I. N. J.

ANNOTATA ANTI GROTIANA

AD EPISTOLAM AD ROMANOS.

CAPITULUM V.

ARGUMENTUM ET PARTITIO.

DISPUTATIO
PUBLICA
RESPON-
DENTE
M. CHRIS-
TOPHO-
RO WA-
GNERO,
ULMENSE.

Declaratur à posteriori justificatio per fidem à pace conscientia, & fiducia accessionis ad DEum, ac spe futura gloria; quæ à DEI dilectione & Christi pro nobis satisfactione firmatur. Quandoquidem per unius quidem peccatum in omnes reatus venerit, donum verò gratia per Christum non ab uno peccato tantum, sed ab omnibus liberat; & quum peccatum per legem efficacius redditum sit ad condemnationem, multò magis efficax habenda gratia, non tantum liberando nos à dominio peccati & mortis, sed etiam dominando per justitiam ad vitam in Christo.

Partes tres sunt: Prima ἐξ ἡνίκη, quæ declarat, & declarando statuat justificationem per fidem è consequenti, pace cum DEO, u. q; ad vers. 11. inclusivè. Secunda est ἀποδείκνυμι, quæ ex anti thesi Adami primi & secundi confirmat justificationem gratuitam per imputationem justitiae Christi usq; ad v. 19. incl. Tertia est παρασκευασμένη, quæ viam sibi parat ad objectiones, de lege nos instruens ad quid illa profuerit, nimirum non ad justificationem, sed ad peccati exaggerationem.

ANNOYATA ANTI GROTIANA

rationem, & gratia DEI in Christo amplificationem. De cetero si univ^{er}sam *οἰκονομίαν* disputationis Paulinae attendamus, occurrit hic argumentum tertium & quartum *Βεβαίωστος* thematis principali: ut pote probatio justificationis fidei à posteriori vel consequenti pace sc. conscientia: ut & è similitudine & comparatione ortus iniustitiae & iustitiae, & collatione Adami & Christi. Unde munere probationis defunctus Apostolus ad *ἐκδίχθησαν* progressus, seu vindicandum doctrinam de justificatione per fidem, viam sibi parat, commonefaciens de: *Causâ* subingressus legu.

ARTICULUS III. ARGUMENTUM A POSTERIORI, E PACE CONSCI- ENTIAE.

PARS I. CAPITIS *ἐξουκλήνη*.

*Declarans justificationem per fidem à
posteriori.*

¶ 1. *Δικαιωθέντες ἐν ἐμῇ πίστει.*

Mundati igitur à peccatis per fidem.

εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν.

Amicitia DEI fruimur. Vide quæ supra IV. 4. Hic *ἰεθην*, quod ibi, & jam mox *χρεῖς*. Sicut Abraham amicus DEI fuit, Jac. II. 23. sic & nos.

Δὲ τὰ κρεῖς ἡμῶν ἰησῦ χριστῷ.

Ei post DEum gratiam debemus. Causam jam exprimet.

¶ 2. *δι' ἧ καὶ τὴν προσευχὴν ἐχθροῦ τῆς πίστεως
ἐς τὴν χάριν ταυτην.*

A quo tàm alia habemus beneficia, tàm hoc vel maximum, quod ille nobis dedit credendi causas, ut sic per fidem

fidem perveniremus ad illam DEI amicitiam & benevolentiam. *πεποιθην* respondet Hebræo כָּבֵד & קָרַב, unde *πεποιθην* tum hic, tum Eph. II. 18. III. 12. est aditus ad rem vel personam. Pro *τῆν πίστιν* in Manuscripto *ἐστὶν τῆν πίστιν*, quod Paulo usitatus, & solent facillè excidere litera repetita.

Justificationis quæ per fidem fit, & non ex operibus, hoc consequens est, quod *pacem conscientia*, acquiescentis in gratia DEI, de quâ certi sumus, habeamus; pacem *cum DEO*, qui ex irato nobis factus est placatus, peccatis nobis remissis, nobisq; in gratiam recepris, & ad hæreditatem salutis adoptatis. Unde a posteriori firmatur ex hac pace & tranquillitate conscientia thema Apostolicum, quod non a operibus, sed fide solum justificemur. Ea enim est vera justificatio, quæ parit tranquillitatem conscientia; at non justificatio per opera, sed quæ per fidem fit, conscientia parit tranquillitatem. Pone enim requiri ad justificationem nostra opera, sive iisdem solis, sive cum fide junctis obrinenda sit justificatio, nunquam tranquilla esse poterit conscientia, quia nunquam certi esse poterimus, utrum talia ac tanta opera, quæ hæc & quanta ad justificationem requiruntur, præstiterimus. Quæ causa etiam est, quod Papistis & Operariis cæteris dubitandum sit de gratiâ DEI, qui etiam docent, nos certos de eadem esse non posse, unde dogma de certitudine gratiæ damnatum est in Concilio Tridentino. Quid verò hoc aliud est, quàm dogma Apostolicum damnare? siquidem Apostolus hic tam prolixè adstruit, *justificatos per fidem pacem habere cum DEO, accessum habere ad DEUM cum fiducia, stare in gratiâ, & gloriari ob spem gloriæ Dei; gloriari etiam in ipsis calamitatibus, imò de calamitatibus ipsis gloriari*, quod certi sumus easdem non posse nobis intervertere cælestem beatitudinem, sed per tribulationes nos ingredi in regnum DEI. Act. XIV. 22. Justificatio autem perperam à Grotio per mundationem a peccatis, quam ille de sanctificatione intelligit, explicatur; quum non in sanctificatione, sed peccatorum remissione consistat, teste Apostolo, cujus consequens est sanctificatio. Perperam etiam confunditur

*Quomodo è
pace conscientia
confirmetur
justificatio
per fidem.*

ειρήνη & χάρις: nam haec principium & causa est justificationis; illa verò effectum, & consequens est, pax nempe cum DEO, quam habemus non tantum ex parte rei, quia DEus nobis propitius factus est, per fidem in Christum, sed etiam quoad certitudinem mentis nostrae, quia gratia & dilectio DEI effusa est in cordibus eorum, qui justificati sunt. Atq; ita per fidem habemus non tantum amorem benevolentiae, vel propitiationis, quia placatus nobis DEus est per Christum, ejusq; gratiam, & propitiationem fide apprehendimus, sed etiam amorem amicitiae; quia DEus nos ut amicos habet, imò ut filios; de quo Amore divino certi reddimur per Spiritum S.

Quid *ειρήνη*?

Per *ειρήνην* ergò tum reconciliatio cum DEO intelligitur, quia additur *εἰρήνη τῷ Θεῷ*, tum conscientiae quies et tranquillitas: quae in sensu & certitudine illius reconciliationis consistit. Quam *ειρήνην* habemus per Dominum nostrum Jesum Christum, respectu mentis, siquidem eandem nobis acquisiverit, & per fidem in Christum ratione apprehensionis, & applicationis. Addit Apostolus per Christum etiam nos habere *εὐχαρίστησιν* ad illam gratiam; in qua sumus justificati per fidem: quod non de additione ad gratiam, quatenus ea à Christo acquisita est, intelligendum, q. d. adducti sumus ad gratiam, morte Christi; sed quatenus ea nobis applicata est propter Christum in justificatione, quia τῆ πίστεως in fide & per fidem eam habemus additionem: ubi nihil sensui accedit, aut decedit, sive praepositio ei addatur τῆ πίστεως, sive non addatur; quum sensus idem sit, etiam si expressè addita non sit praepositio. Potest autem verbum *εὐχαρίστησιν* etiam non malè in praesenti accipi ut Lutherus reddidit, wir haben einen Zugang; quia ut in justificatione per fidem adducti sumus ad gratiam, ita justificati accessum semper ad gratiam habemus, & cum fiducia ad eandem accedere possumus, non secus atq; accedebant ad propitiatorum fideles in Ver. Test. Eph. II. 13. Ebr. IV. 16. Antequam DEO per Christum reconciliaremur, cogebarur DEum fugere, nosq; coram facie ipsius abscondere., Gen. III. 8. sed postquam fide in Christum

sum

stam DEO reconciliati sumus, patet nobis perpetuus & liber ad gratiam divinam aditus.

עו ה' ישחא וכו'.

In qua nempe fide stamus, id est, cavemus nobis à peccatis. Nam sicut qui peccat cadere dicitur, Heb. IV. 2. Jac. V. 12. sic stare, qui à peccando abstinet, infra XIV. 4. I. Cor. X. 12. Est hic præteritum pro præsentè, more Hebræo.

Et si ad id ut fide stemus, opus sit, ut caveamus nobis à peccatis, quibus fide excidimus, Rom. XIV. 4. I. Cor. X. 12. non tamen hæc idem sunt, scilicet, *se à fide, & à peccato abstinere.* Nam fide stant, Non idem qui perseverant in fiducia, qui fidem retinent, & ita immoti persistent in gratiâ DEI; fide autem amissâ, vel excusâ, non amplius sumus in DEI gratiâ, nec stare coram DEO, nedum consistere possumus intrepidè, aut accessum habere ad gratiam DEI, *scilicet, stare, non simpliciter significat stare, verum etiam in statione persistere, in firmâ fiducia permanere, metaphorâ ductâ ab acie, in quâ strenui milites ne latum quidem pedem hosti cedunt,* ait B. Gerhardus.

קאי נאזחא דאי עו' אל מדי תי' דע' ה' & ע' י'.

Fulcimur spe gloria illius quam à DEO accepturi sumus, secundum promissa Christi. נאזחא דאי est aliqua rei inniti, ut diximus supra II. 17. 23. Itaque קאי quod est gaudere vertitur & per נאזחא דאי & per נאזחא דאי, ut & קאי & קאי quæ paræ sunt significatus.

נאזחא דאי plus infert quàm inniti aliquæ re, vel sciri, quod Grotius dimittere non potuit, cum per G. UDERE id etiam exposuit. Sed gloriari adhuc differt, et si cum gaud. conjunctum sit; non enim gloriari nisi de his, in quibus gaudemus; De re nobis gloriosâ, vel in quâ firmam esse gloriam nostram censemus GLO-RIARI solemus; deoq; gloriari dicitur justificati per fidem in spe

ANNOTATA ANTI GROTIANA

spe, vel ob spem gloria DEI, quod nempe cerrò sperent, se gloria celestis participes fore: gloriantur autem non in operibus suis, sed unicè in Christo: nam qui gloriari vult, gloriator in Domino Jer. IX. 25. 1. Cor. I. 31. 2. Cor. XI. 7. Gal. VI. 14. Δόξη Θεοῦ vocatur celestis gloria, tum efficienter, quia à DEO datur, tum obiectivè, & formaliter, quod in DEO & fruitione DEI consistat hæc gloria.

ψ. 3. ἑμὸν ἔ.

Non tantùm gaudemus ea spe.

ἀλλὰ καὶ καυχόμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν.

Hic proprius effectus magnæ illius, id est, Christianæ fidei, gaudere adversis, quæ propter DEI & Christi nomen eveniunt. Exemplum vide Act. V. 41. quæ in veteri testamento frustrâ quæras. Adde II. Cor. VII. 4. VIII. 2.

Quæ verò hic differentia Vet. & Novi Test. quæritur? Annon Abrahami & Davidis exemplum ad justificationem per fidem adduxerat Apostolus? annon nos insistere vestigiis fidei Abrahamicæ iusserat? Justificationis autem fidei, consequens est illa gloriatio. Neq; defunt gloria: ionis in adversis cum præcepta, tum Patriarcharum exempla in Vet. Test. Si Moïsis, Jobi, Davidis, Danielis & Sociorum, ac Maccabaicam historiam diligenter expendas, & paræneses in Psalmis, & apud Prophetas scruteris. vid. Job. I. 21. Ps. XXIII. 4. Ps. LV. 11. seqq. Ps. LXIII. 4. Ps. LXXI. 3. 23. Ps. LXXIII. 28. Ps. XCVII. 11. 12. Ps. CXVI. 13. & c.

εἰδότες ὅτι ἡ θλίψις ἑσσομένην καὶ περιχέεται.

Nempe in credentibus. ἑσσομένην sufferentiam vertit Tertullianus, alii Latinius tolerantiam aut patientiam: eam intellige per quam DEI causa mala quævis libenter toleramus.

Non per se operatur patientiam, sed per accidens, quæ cum fide conjuncta est, vel in credentibus. Pontificii perperam meri-

ta operum vel passionum inde colligunt: quia non condigna sunt passiones nostrae gloriae Rom. IX. 18. neque afflictio causa est Patientiae, seu Physica seu moralis, nedum peculiariter meritoria, sed κατεργάζεται patientiam solum, quia in credentibus consequitur patientia: quae patientia exercetur & probatur per θλίψιν: Spiritus S. autem in afflictionibus & per afflictiones operatur in credentibus patientiam; quia unitur afflictionibus, ut discant patienter tolerare mala; ut fide promissis divinis habitae se sustentent, & mala sperent, adjuvi divina gratia. Solius Christi passiones λύτερον sunt, nostrae vel πωγίας sunt, vel δοκιμασία, vel μαρτύρια, lytron & expiatio apud DEum esse nequeunt.

ή η εξομολογηθῆναι.

Explorationem, nempe sui ipsius: nam patiendo discit homo suas vires. Alibi sumitur id nomen respectu aliorum, at Jac. I. 3. το δοκιμὸν ponitur μετανομιμῶς pro ipsis rebus adversis.

Recte B. Gerhardus, Extra crucem summi meri Theorici, in cruce vera & viva praxis articuli de gratuita justificatione proponitur. Sit. XXXIV. 10. Metonymice etiam Thomas Jac. I. 3. accipit τὸ δοκιμὸν h. m. tribulatio operatur patientiam.

§. 4. η δοκιμη ἐλπίδα.

Nam qui scit se durissima pati DEI causa, ejus spes magis magisque accenditur, tum ex DEI bonitate, cui non convenit talem patientiam non munerare, tum ex promisso Christi Marc. V. 12. Job. XVI. 20.

Qui in cruce conformantur imagini Filii DEI, ex eo confirmantur, quod etiam eidem aliquando conformandi sint in gloria. Rom. IX. 29.

§. 5. ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκένχεται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ τὸ πνεύματος ἀγίας & διδοῦντος ἡμῖν.

Hoc dicit: eo minus dubitandum habemus de rei speratae eventu, quia etiam arrham à Deo accepimus Spiritum

ritum Sanctum, Dei dilectio hic intelligenda. quæ DEUS homines diligit, ut videre est infra 8. Spiritus effusus in Christianos, id est, ubertim datus dicitur Act. II. 17. 18. 33. X. 45. Tit. III. 6. Hic verò ipsa DEI dilectio effusa dicitur, id est, abundanter testata hominum animis. Nam quisque sibi conscius donorum quæ acceperat, rectè inde colligebat magnum in se esse DEI amorem. Non solent tam magna promutuo dare, qui fidem volunt fallere. Adde II. Cor. I. 21. 22. Eph. I. 14.

An dilectio
DEI activa,
an v. passiva
hic dicatur in
nobis effusa?

Hæc rectius se habent, quàm *Papistarum* glossæ, qui non de dilectione DEI activâ, quæ nos diligit, sed passivâ, quæ diligitur à nobis explicant: & *effusam in nos* vel *nsusam charitatem* formam justificationis nostræ hinc exculpe. e volant. At de *consequentibus justificationis* hic agit Apostolus, non de *causis* ejusdem vel formâ. Neq; *effusa physice* intelligenda, sed ut agnoscit *Grotius*, aliàs libenter *Papistis* gratificans, dilectio DEI effusa dicitur, id est, abundanter testata hominum animis. Ita explicatur in commentario, qui ad scripsit est *Ambrosio*, de *Charitate*, quæ nos DEUM diligit. *Pignus charitatis habemus in nobis per S. S. qui datus est nobis.* Quam interpretationem etiam probavit *Gloss. ordinaria*, *Dominicus à Soto*, *Cajetanus*, *Toletus*, *Justinianus*. Quæ explicatio etiam patet è contextu. Probat enim Apostolus *spem non confundere*, quia *charitas DEI effusa est in cordibus nostris*. Firma est hæc probatio è dilectione DEI erga nos, quæ solidè sustentatur & fulcitur spes nostra; at nimis infirma à dilectione nostri erga DEUM, quæ maxime vacillat, multisq; modis imperfecta est, & contaminata, ob eam, quæ in nobis reliqua est, pravæ concupiscentiæ labem. Solius DEI Amor erga nos, quem ex testimonio S. S. in nobis habemus, potest obfirmare spem hæreditariæ cælestis in nobis. Conf. 1. Joh. III. 13. 16. & de *Charitate DEI erga nos* agi v. 3. innuitur, quam Deus ipse commendat. conf. c. III. v. ult. Ut taceam, quod *Charitati nostræ erga DEUM non adeo conveniat verbum effusionis*, quod

abun-

abundantiam importat; quum deficiat potius, quàm abundet in nobis Amor erga DEum. Idem de charitate ἢ ὡς ἡμῶν ὁ Θεὸς ἐπέδειξατο explicat Chrysostomus: cui consonat Theophyl. Oecumen. ut & Primasius. Quæ charitas effusa in nobis non quæ inhesionem subjectivam, sed quæ manifestationem, & quæ effectum, vel se ipsum eisdem in cordibus nostris effusum, Ps. XXXIV. 9. fatente implomet Pereris Jesuita; sive legitur diffusa sive effusa, non aliud eâ voce significatur, nisi quod charitas DEI aperte ac evidenter declarata sit.

ψ. 6. ἐν γὰρ χριστῷ.

Hoc γὰρ non connectitur cum prioribus, sed novum est argumentum ad probandum DEI in nos amorem, à minus credibili ad magis credibile assurgens. Legerunt hic alii εἰ, alii εἰς τὸ: sed ἔπινectur est, & construitur cum ὄντων ἀδελφῶν, quomodo mox sequetur, ἐπὶ ἀμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν.

Cur non connectatur cum prioribus? annon & consolatio hic efficacissima habeat ad versus afflictiones, quod Christus pro nobis, cum adhuc infirmi peccatores & impii essemus, mortuo sit, adeoq; nos iustificatos & in gratiam receptos non possit relinquere in adversis? & luculentissimum Charitatis DEI testimonium, quod pro nobis Filium suum in mortem tradiderit, ac proinde postquam reconciliati jam ipsi simus certò sperare ab ipso habemus salutem? ὄντων ἡμῶν ἀδελφῶν.

Cum nondum vires accepissemus ad serviendum DEO,

καὶ γὰρ.

Tempore ad eam rem opportuno, Joh. XIII. i. XVII. 1. Gal. IV. 4. Exactis hebdomadibus Danielis: destructis regnis,

Non facit huc tempus illud constitutum: quia instituitur comparatio status antecedentis, cum adhuc impii essemus, & presentis, postquam iustificati sumus; & Christum etiam tùm cum adhuc impii essemus, imò inimici ejus, pro nobis mortuum docet; quantum ergo magis nunc, cum iustificati & amici ejus facti sumus, nos

B

servabimur?

servabit? unde illud *κατὰ καρδόν* exponitur postea per *ἐπι*
v. 8.

ὁπὲρ αἰσβῶν.

Id est, etiam pro impiis, quales multi non inter-
gentes tantum, sed & inter Judæos. Quod hic dicit
αἰσβῶν, mox dicit *ἀμαρτωλῶν*, sensu scilicet eminentiore, *αἰσβῶν*,
quomodo Hebræis *אִשְׁמוֹת* & *אִשְׁמוֹת* pro eodem sumi
solere notatum est eruditis. Græci quoque interpretes
pro utraq; illa voce Hebræa modo dicunt *αἰσβῶν*, modò
ἀμαρτωλοῖ. Vide quæ diximus libro II. de Jure Belli ac
Pacis cap. XX. 44.

ἀπὸ θανάτου.

Ideo mortuus est, ut illi peccatores ad fidem perdu-
ci possent, quæ fides præcipuè nititur morte Christi & re-
surrectione. vide supra IV, 25.

Impii non multi tantum sunt, sed *omnes*. Nulla enim est
ἀσπλαγή. *Omnes peccavimus Rom. III. 21.* Quod v. 12. & deinceps
hoc loco docet Apostolus, quomodo peccatum omnes in-
vaserit, omnesque peccato & morti obnoxii facti sint. Neque tan-
tum pro nonnullis, sed pro omnibus mortuus est Christus 2. *Cor. V. 15.*
factus propitiatio pro peccatis totius mundi 1. *Joh. II. 2.* quod ad v. 3.
etiam agnovit Grotius. Nec mortuus solum est, ut peccatores
ad fidem per duci possent, nitentem præcipuè morte & resurre-
ctione Christi; sed ut pro iis satisfaceret; non de resurrectione hic
agitur, quæ nisi fidem imprimis Grotius censet, sed de morte
Christi: qui pro impiis ipse mortuus est, h. e. loco, & vice eorum,
uti vox *ὁπὲρ Gen. IV. 35. c. XXX. 2. Ex. VII. 1. Lev. XVII. 11. Job. II. 4. Es. XLIII.*
4. Prov. XI. 8. Luc. XXII. 19. 20. Joh. X. 15. c. XI. 51. 52. c. XIII. 38. c. XIV. 17. Act.
XXI. 25. 1. Cor. I. 13. c. V. 7. c. XV. 29. 1. Thes. V. 9. 10. Phil. V. 13. 1. Pet. II. 27. c.
III. 1. Job. III. 16. Ebr. II. 9. accipitur, & hic à Syro per vocem *הָרַחֵם*
commutationem inferentem redditur: Quem sententiam locus pa-
rallelus 2. *Cor. V. 14. 15.* confirmat, & allusio ad sacrificia, quæ surrogan-
bantur

Quomodo pro
impiis Chri-
stus mortuus?

bantur vice pravicatorum: Conf. Lev. XVII. 11. & quæ Socinifimò
 Profligato adducta sunt p. 387. feqq. quæq; tradidit Grotius ipse fid.
 Cathol. de Satisf. Christi.

v. 7. ὑπὲρ δικαίου ἢ ἀποθανεῖται.

Syrus legit ὑπὲρ ἀδίκου. Sensu optimo. Magnum est
 quod dixi. Est hoc perrarum, ut quis pro homine malo
 mortem velit oppetere. Loquitur ex sententia Philoso-
 phorum ac Judæorum. Seneca: *Succurram perituro, sed
 ut ipse non peream, nisi si futurus ero magni hominis aut ma-
 gna rei merces.* Idem sensus in epistola Epicuri ad Py-
 thoclem. Philo: μόλις ἀνεπιπέσαιμι εἰδότες ἐπ' ἔδει λυσιτελεῖ
 τὸ θανάτου γνησόμενος.

Non preferenda nec admittenda hic Syri translatio, quum
 rectè se habeat Græca lectio: exagg: rat enim Apostolus, quod di-
 xerat Christum mortuum esse pro nobis impiis: *vix enim PRO JU-
 STO quàm moritur*, ut vulg. habet. Quod Hieronym. in Epist. ad Al-
 gassium q. VII. de re accipit, ut & B. Luther. sed quia de peccatoribus
 & impiis agit Apostolus, persona rectius intelligitur. Vult qui-
 dem Grotius ἔχου hic esse facile, ut opponatur τῷ μόλις. Sed ob-
 servavit Suidas, τὰ χαῖα etiam quandoq; esse fortasse, forte, casu, vel
 fortuna. Uti reddidit quoq; vulgaris. Nam pro bono forsitan
 quis audeat mori, unde per correctionem hæc subjunxit Apost.
 ὑπὲρ γὰρ ἀγαθῶν πάλαι καὶ τοιμαῖ ἀποθανεῖν, contingere quid ma-
 fo te, sed raro, ut quis pro iusto moriatur. Συγχώρησιν esse ad-
 mit: tit Grotius. Porro τολμαῖν etiam sustinere fit, ut Grotius ab
 exemplis τοιμαῖν ἰεπεύειν, ἔλμια ἀπέχεσθαι docet: connotatur ta-
 men audacia, quam Syrus expressit ΠΥΝ, ausu fuit, & Latinus:
 Quia audacie insignis species est, ipsam mortem alterius loco adire.

§. 8. συνίσησι τὴν ἐαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς θεός.

Hæc est dilectio DEI περιηγεμένη erga omnè huma-
 num genus indistinctè, συνίσησι, conspicuam facit, ut su-

B 3

pra

pra III. 5. DEO hoc ascribit, quia is filium suum tradidit, filio suo non pepercit.

ὅτι ἐπὶ ἀμαρτηλῶν ὄντων ἡμῶν χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε.

Repetit paulum mutatis verbis sensu eodem quod dixerat, ut egrégium & memoria infigendum.

Imò non repetit idem: sed ut *Filii* dilectionem antea prædicavit, ita jam *Patris* etiam dilectionem inde ostendit; quod clarissimè hoc documento eam illustravit, & commendatam atq; illustrem nobis reddiderit, ut vox συνίστησι importat. Quomodo enim illustrius esse potest dilectionis testimonium, quàm cum ita quis benefacit inimicis, ut pignus charissimum Filium unigenitum pro ipsis tradat?

ψ. 9. πολλῶ ἔνι μάλλον

Hic jam sequitur illatio majoris, id est, magis credibilis rei.

δικαιωθέντες νῦν.

Adveram atq;ve internam puritatem sive justitiam perducti.

ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ.

Est μεταλήψις. Nam sanguis sive mors cruenta Christi, causa fidei, fides justitiæ. Is ordo manifestus supra III. 25.

σωθισόμεθα δι' αὐτοῦ διὰ τῆς ὀργῆς.

Id est, eripiemur à communi exitio quod impios manet. Parlocutio, I. Thes. I. 10.

Iterum monemus, *Justificationem* non in internâ puritate, & *justitiâ*, sed in remissione peccatorum & imputatione *Justitiæ Christi*, sine operibus nostris consistere, quod cap. III. & IV. docuit Apostolus. Just. si amur enim ἐν τῷ αἵματι in sanguine, id est, per & propter sanguinem ejus, quia per eundem nobis est acquisita justificatio; ideo opus non est μεταλήψις, & intelligitur sanguis Christi per se-
dem.

dem apprehensus, vel mors ejus cruenta nostri loco exarata, vel satisfactio Christi, quatenus fide eam nobis applicamus; Ira mors cruenta Christi ut *Obiectum fidei* proponitur, fides autem causa est justificationis organica, ut vocant.

§. 10. ἐι γδ ἐχθροὶ οὐτε.

Nam impii omnes DEO sunt inimici Jac. IV. 4. Deum non amant, 1. Joh. IV. 20.

κατὰ τὴν ἰσχυρίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔτι πάντες ἔτι οὐκ αὐτῶν.

Id est, Deus à nobis gravissimè læsus, cum filium suum nostri causa morti dedit, ostendit se non eo usq̄ve iratum, ut non sub bonis conditionibus in gratiam redire nobiscum vellet. Id hic est κατὰ δὲ τῆς εὐαγγελίας, non plenè scilicet, sed κατὰ ἡ: ad illum effectum ut II. Cor. V. 19.

πῶς δὲ ἡμεῖς ἀλλοτρίως κατὰ δὲ ἀγέντες.

Id est, postquam DEUS nobiscum venit ad conditiones, subintellige qvas nos accepimus iisq̄; paruimus. Nam sæpè sub verbis actus primi intelliguntur actus secundi. Similia vide Joh. VI. 44. XVII. 6.

Omnium iratum DEUM generi humano fuisse propter peccatum, omnesq̄; homines conclusos fuisse sub morte, & condemnatione vi legis, Apostolus satis docuit; Quod verò reconciliatus DEO, per mortem Filii ejus, immensa DEI dilectioni acceptum ferendum est, in Evangelio patet: Neq̄; tantum κατὰ ἀλλοτρίαν illa secundùm quid facta est, sed plenè, imò plenissimè, utpote per mortem ipsiusmet Filii DEI unigeniti ἐμοσὸς cum Patre, veri & summi cum Patre DEI. Impium est ἀνασπᾶ non plenam vel semiplenam esse reconciliationem Filii DEI, vel secundùm quid tantum reconciliatos nos esse per mortem Filii Dei; Neq̄; ad illum effectum tantum reconciliatus est DEUS, ut sub bonis conditionibus in gratiam nobiscum redire vellet: sed expiata est plenè iniquitas Dan. IX. 24. propter nos factum est ex asse, ut ita loquer, DEUS 1. Job. II. 2. redempti sumus perfectissimè à Christo, utpote ἀσπᾶ longè pretiosissimo

An reconciliatio tantum sub conditione facta, nec plenè, sed secundum quid?

sanguine ipsius DEL Matth. XX. 28. Marc. X. 45. 1. Tim. II. 6. 1. Pet. I. 18. Luc. I. 69. Rom. III. 24. quã de re ex professo actum in Socialino profligato. Et quænam hic bonæ illæ conditiones? an ut iustitiã nostrã, vel opus bonũ consequamur: demum plenã reconciliationem, & in gratiam nobiscum redeat DËus, nosq; iustificet? At hoc ex infirmo refellit Apostolus, & ex gratiã, per redemptionem Christi, solã fide nos iustificari docuit. Si ex gratiã non ex operibus, alioquin gratia non esset gratia Rom. XI. 6. si per dñm αὐτῶν & redemptionem Christi, non ergo nostrã iustitiã, alioqui αὐτῶν & δόξα αὐτῶν Christi unicẽ id tribui non posset. Si ex fide apprehendente solutionem Christi pro nobis praestitam, ergo non interventã proprie nostræ satisfactionis, aut iustitiæ. Non sub conditione nos redempti, reconciliati, aut peccata nostra expiata sunt, sed simpliciter, perfectissime, plenissime: quantum ad meritum & acquisitionem, etiam quantum ad actualem fructum & applicationem si e opus sit: quæ verò nihil aliud est, quã appropriatio illius expiationis & satisfactionis ac reconciliationis Christi. Quia si unus pro omnibus mortuus est, idem hoc est (in iudicio DEI) ac si omnes mortui essent. 2. Cor. V. 15.

σωτηρίαν ἡμῶν τῆς ζωῆς αἰῶνος.

Per vitam ipsius. Vita omnis vim agendi in se continet: & quid potius agat Christus, cui omnis potestas data est, quam ut malis eximat eos, pro quibus in gratiam patris reponendis tam multa fecit ac passus est?

ἔμῶν ἦ.

Parum est quod dixi, fore ut malis nos eximat.

ἀλλὰ καὶ ναυχόμενοι ἐν τῷ Θεῷ ἡμεῖς ἰησοῦ χριστῷ.

Supple tumus. Quomodo accepit Syrus, id est, DEI pollicitis per Christum factis innititur, atq; confidimus nos insuper bona & æterna, & maxima consecuturos. Vide quæ supra 4. & Hebr. III. 6.

Alii rectius explicant de comparatione gloria futurae, & gratia presentis, quod non solum de illã gloriatur iustificati, sed etiam

etiam de statu, in quo nunc sunt. Nam antea jam iustificata ab Apostolo erat comparatio liberationis ab ira, & exitio per mortem Christi facta, & gloriae caelestis beatitudinis, quae in DEO ejusque fruitione consistit. Jam ergo reatis vindicat non gloriationem tantum de spe gloriae, de qua v. 2. & 3. vel de statu futuro: sed etiam gloriationem de praesenti beatitudine, quoad spiritum lem cum DEO communionem, DEIque fruitionem & *ωεζων* aeternae vitae. Nimirum ita collegerat Apostolus: si reconciliati sumus DEO, cum inimici essemus, per mortem Filii ejus, quoad magis reconciliati & ab ira liberati, servabimur per vitam ejus, ad fruitionem gloriae DEI, quod scilicet reconciliationem illam per fidem nostram facimus: si quidem regenerati sumus in spem vitam per resurrectionem ejus ex mortuis. 1. Petr. I. 3. Confer. Eph. II. 5. Theophylactus haec ita explicat: Videtur de rebus iisdem habere sermonem, tametsi diversa sint sensa, quae comparationibus exprimuntur, superius namque illud, esse nos scilicet peccatis obstructos, proposuit, deinceps justificari subjiciens per comparationem intulit, cum peccatores essemus, justificavit per mortem, & longe magis justificatos salvabit. Nunc vero & Christi vitam & mortem repetens, rursum comparando explicat sensum hoc pacto, inquit: Tunc quidem conciliati per Christi sanguinem & mortem fuimus, nunc vero ejus in vita haud salvi efficiemur? Qui etiam nec proprio Filio pepercit, qui illum morte conciliandi nos gratia obtulit, nonne vel impraesentiarum maxime illius in vita salvos nos readet? Jam ergo aliquid amplius fidelibus tribuit Apostolus, quod scilicet non modò gloriari habeant in Christo de futura beatitudine, sed quod etiam ea ipso gloriantur, de praesenti salute, quod DEUM sentiant propitium, & amorem DEI experiantur, atque in eo virtutes venturi saeculi degustent Ebr. VI. 5. De praesenti enim statu quae particula *νυν* indicat: non solum in spe, sed etiam in DEO gloriantur fideles, sed etiam in DEO ipso & actuali
ejus

ejus *Κοινωνία* gloriari possunt, in quam per *καταλλαγὴν* Filii
ejus deveniunt: quæ summa est felicitas summa gloria, 1. Joh. 1.3. 4.

ὅτι εἰνὸν τὴν *καταλλαγὴν* ἐλάβομεν.

Nūn, id est, jam nunc accepimus reconciliationem.
Dicitur *μετανοήσας*, id est, accepimus effectum istius re-
conciliationis Spiritum Sanctum, quem DEus non de-
didisset nobis, nisi planè in gratiam suam repositis. Hic a-
pertius exprimitur actus ille secundus, de quo diximus
supra 10. Pax subditorum cum rege tunc perfecta est, cum
subditi eis conditionibus parvire quæ res præscriperat.

Nollâ opus hic *metonymiâ*. Non d. *Spiritu s.* sed de *recon-
ciliatione*, quâ nempe ejus actû participes reddimur in *justificatione*
sermo est, quam quia *per Christum* accipimus, cum per fidem ap-
prehe dimus meritum ejus, servatum nos iri in ipso ab exitio, &
coelestem accepturos salutem, si in fide stemus, ac perseveremus,
certi esse possamus.

ARTICULUS IV. Illustratio & Confirma-
tio justitiæ fidei è collatione ortus injustitiæ
& justitiæ.

PARS SECLUNDA *ὑποδεικνύει.*

*Probans justificationem per fidem à primi &
secundi Adami comparatione.*

§. 12. *Ὡς τῶτο.*

Hæc cum ita se habeant, ut diximus. Est enim *Ὡς
Ὡς τῶτο*, non reddentis causam ante dictorum, sed ex an-
te dictis tanquam certis mysterium vetus interpretantis:
Id

Id autem hic est : quæ per Adamum gesta sunt , eorum
contraria debuisse geri per Christum. Idem explicat
1. Cor. XV. 22.

Quamquam sic reddas : hæc cum ita se habeant ut diximus :
nimirum quod talis sit justificationis per fidem fructus ; nihilo-
minus ea ad quam accedit collatio primi & secundi Adami ad ul-
teriore[m] confirmationem justificationis per fidem facere potest :
quia ut à primo Adamo orta est perpetua inquietudo conscientia ,
ita per secundum reddita est pax & tranquillitas , quâ frui non
licitum , nisi quatenus per fidem imputatione divinâ ex gratiâ ju-
stitiæ ejus particeps reddimur , quemadmodum particeps facti
sumus inobedientiæ & peccati primi hominis , imputatione culpæ
ejusdem , vi divinæ justitiæ.

ὡς περ διένδς ἀνθρώπων ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσηλθε.

Κόσμον hic intellige genus humanum cui peccandi
exemplum primus dedit Adamus. Cur non Evam di-
xit ? quia Hebræi non solent γενεαλογεῖν per feminas.

Non tantum per imitationem , quæ Pelagii erat hæresis , pec-
catum Adami attigit posteros , sed etiam per carnalem propagatio-
nem , unde Originale peccatum dictum : ut & per transgressionis Ada-
micæ imputationem. Nimirum venit in mundum , & super totum
genus humanum peccatum unius hominis , tum quia in uno ho-
mine peccavimus omnes , ut paulò post Apostolus docebit , tum
quia contra illâ per apostasiam Adami conditione habituali , quum
à primavâ rectitudine defecit , non potuit primæ illa rectitudo
& integritas in posteros propagari , sed propagata fuit corruptio ,
& obliquitas , in quam degeneravit concreata rectitudo : genuitq[ue]
liberos non ad DEI imaginem & similitudinem , quam deperdidit ,
sed ad imaginem & similitudinem suam , quam per peccatum contra-
xit Gen. V. 3.

καὶ ἡμεῖς τῆς ἀμαρτίας ὁ θένετος.

Id est , virium irminutio , causa lassitudinis , dolo-
rum , morborum & ex his secutura[m] mortis , ut ad Genesin

C

dixi.

diximus. Atqui immortalitas Adamo, etiam si Deo paruisset, dicat aliquis, promissa non erat, & natura erat $\chi\omicron\iota\upsilon\delta\epsilon$, factus eis $\psi\upsilon\chi\eta\eta\ \zeta\omega\sigma\tau\upsilon$ non est $\pi\epsilon\upsilon\mu\alpha\ \zeta\omega\sigma\tau\iota\sigma\tau\iota$, 1. Cor. XV. 45. Fateor, at, si præcepto divino paruisset, mansissetne in Paradiso semper, an majus aliquid deinde de eo constitutum fuisset, & nobis incertum est, & ipsi incertum fuit. Hebræi quidam existimant futurum fuisse, ut post vitam felicem longissimam DEUS ei sine ulla molestia ac dolore animum è corpore liberaret, quod ipsi non $\mu\omicron\tau\iota$, id est, mori, sed $\pi\alpha\iota\varsigma$ aut osculum pacis vocant. Alii putant eventurum ei fuisse id quod Enocho & Eliæ evenit: Sed de hac re alii judicent: dum illud teneamus, quod ait sapiens Hebræus, diaboli invidia mortem in mundum intrasse, l. 24. Et quod Sirachides, per mulierem, initium factum peccandi, & inde esse quod morimur XXV. 33.

Per $\Theta\acute{\alpha}\nu\alpha\tau\iota\sigma\mu$ non virium imminutio, causa mortis, sed mors ipsa vel mortalitas intelligitur: Cur enim à proprietate vocis descendamus? Admisset autem præterea falsa plurima Grotius. (1.) immortalitatem Adamo etiam si DEO paruisset, promissam non fuisse. Nam uti mortem DEUS minatus erat Adamo, eamque æternam, si non paruerit Gen. II. 17. ita victriorum, si perstitisset in integritate & obedientia, vitam æternam & immortalitatem cælestem ac beatam consequutus fuisset. (2.) Naturam mortalem fuisse, quia $\chi\omicron\iota\upsilon\delta\epsilon$ erat, factus eis $\psi\upsilon\chi\eta\eta\ \zeta\omega\sigma\tau\upsilon$ 1. Cor. XV. 45. sed aliud est $\chi\omicron\iota\upsilon\delta\epsilon$ & terrenum fuisse, aliud mortalem: quia terrenus fuit ratione originis, de terrâ, & status in terrâ, non autem ratione mortalitatis quia $\epsilon\pi\prime\ \alpha\prime\ \Theta\epsilon\omicron\upsilon\tau\iota\sigma\tau\iota$ conditus fuit Sap. II. 13. Aliud item est factum fuisse eis $\psi\upsilon\chi\eta\eta\ \zeta\omega\sigma\tau\upsilon$ in animam viventem, & vitam animalium terrenis necessitatibus subditam, aliud ad vitam corruptibilem, & terrenis calamitatibus miseris ac morti obnoxiam: quæ demum lapsus sequuta sunt nec ante lapsum locum habuerunt; quo de vid. quæ

Gen. II. 17.

1. Cor. XV. 45.

quæ Tom. IV. Syst. Theol. quæst. ultim. sub finem diximus. Oppositio tamen illa Adami secundi, qui factus est εἰς πνεῦμα ζωοποιῶν in Spiritum vivificantem rectè se habet, quia respicit unionem & communicationem hypostaticam, vi cuius secundus homo Christus secundum carnem vel naturam humanam Spiritus vivificantis particeps est, & vim vivificandi habet: quæ nos ad vitam æternam vivificare valet: ut qui ab Adamo vitam animale[m] tantùm habemus, à Christo vitam æternam consequamur; qui à terreno terreni procreamur, à Domino de cælo cælesti cælestes efficiamur, aded ut etiam corpora nostra, quæ ab illo φύσιν ἀνιμαλια accipimus, ab hoc πνευμαλιὰ σπριτουαλια consequamur. Et quum virium similitudo nulla extrâ peccatum locum habuerit, non fuisse hominem naturâ suâ mortalem fatendum erit. (3.) Incertum nobis esse, an si præcepto divino parvisset Adam, mansissetne in Paradiso semper an majus aliquid deinde de eo constitutum fisset? Qui verò hoc incertum, siquidem primò conditus fuerit homo non ad hanc terræam, sed ad alteram celestem vitam? Et quum Diaboli invidiâ mors in mundum intraret, antea verò non fuerit in naturâ Φάρμακον ἁλθῆν̄ venerit un perditionis vel exitii in mundo, Sap. I. 24. neq; mors quæ animæ & corporis solatio est locum habuisset, neq; in Paradiso manere homines potuissent, utpote qui capax minimè esse poterat universa multitudinis generis humani, si nemo eorum translatus in cælum fuisset: nade omniad consentaneum est, id quod Enocho & Elie evenit, aliis etiam post transactam vitam eventurum fuisse. (4.) Incertum id Adamo fuisse: Quod verò minimè incertum ei fuit, siquidem Adam conditus ad imaginem & similitudinem DEI εἰς ἄγνοια, in cognitione & sapientiâ rerum divinarum, ignorare id minimè poterat; & in justitâ & sanctitate verâ, ἐκ ἀφροσίου creatus, immortalitatem sibi datam, non ut æternum in Paradiso viveret, sed ut præstitâ DEO obedientiâ tandem ad cælestem & beatam immortalitatem eveheretur, facile sentiebat; imò ex comminatione mortis ob inobedientiam, concludere in promptu erat, obediens vitam æternam concessum iri. De quo non facile penes ullum dubium est, præter hunc Scepticum nostrum. Conf. quæ & Comment. in Genesin, ad c. II, & III, & Tom. IV. Syst. Theol. dicta.

ANNOTATATA ANTI-GROTIANA

καὶ ἕως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διήλθεν.

Pervenit ad omnes Adami posteros, ipsa lege originis per quam non poterant non omnibus quæ diximus malis obnoxia esse corpora, ex tali corpore substantiam suam & qualitates ducentia. Sublato enim beneficio illo per arborem vitæ, manebat corpus humanum quæ cæterorum animantium, caducum ac fragile velut testa ex humo facta. Hoc sensû ajunt Hebræi mortem ex peccato Adami venisse ad posteros ejus, ut Paraphrastes Chaldaus Ruth. IV. & Ecclesiastæ VII. Scriptor vitæ Mosis plus semel, Jarchi, Hana Barhaina in Beresith Rabba. Cyrilus adversus Anthropomorphitas cap. VIII. οἱ γεγονότας ἐξ αὐτοῦ ὁ δὲ Φθέρη Φθέρη γέγονα ἄρ. vide & quæ ibi sequuntur.

*De corpore
hominis ante
lapsum.*

Assumit Grotius, corpus humanum extra esum arboris vitæ naturâ suâ caducum ac fragile fuisse velut testam ex humo factam. Sed id locis itatis ex professo profligavimus in Pelagianis, Socinianis, Papistis, & Calixtinis. Nolumus actum agere. Non autem post lapsum ipâ originis lege mortales ex mortalibus procreari sunt, sed vi justitiæ divinæ; neq; citrà culpam peccati, sed propter peccatum; plus enim est pœna peccati, & alienum est a justitiâ DEI, eum morte afficere eos, qui peccati prorsus expertes sunt. Ided addit Apostolus disertè, quod omnes homines peccarint: atq; hanc causam esse, quod διήλθεν, pertransit in omnes homines mors, abet:

ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον.

Freqvens est μετανομία Hebræis dicere peccatum pro pœna, & peccare pro pœnam subire: unde & procedente longiùs figura per μεταλήψιν מחל sive peccare dicuntur qui malum aliquod etiam sine culpa ferunt, ut Gen. XXXI. 37. & Job. VI. 24. ubi מחל vertitur per

διαπείρα

δυσπραγεῖν. Ἐφ' ᾧ hic est per quem, quomodo δὴ cum dativo sumitur, Luc. V. 5. Act. III. 16. I. Cor. VIII. II. Heb. IX. 17. Chrysostomus hoc loco: ἐκείνῃς προσήκοντες καὶ οἱ μὴ φαρζόντες ἀπὸ τῆς ἑξέως γαρόλασιν παρ' ἐκείνῃς πάντες θνητοί. Post hæc verba sequitur longa hic περιεσθῆκη ad comma usq; 8. ubi reditur ad captum sermonem. Id genus dicendi Græci ὑπερβαλῶν vocant, soletq; id multum emolliri, si voces eadem aut sensus ante positus repetatur addito *inquam* vel *ergo*, ut infra ἀρα δὲ, idest ut dicere caperam.

Metonymia illa hic malè invehitur: quum à proprietate literæ discedendum non sit, & Apostolus accuratè ac distinctè loquatur de culpa & pœnâ, de peccato & morte; non verò hæc commutet: longè pejus autem metalepsis additur, & malum aliquod sine culpa divinius in flagi fingitur: quia nec ultum metalepsios istius exemplum datur (in illis autem Gen. XXXI. 37. Job. VI. 24. talem μετέληψιν non occurrere inspectio locorum datur) & à justitiâ divinâ alienissimum est malum infligere sine culpa, & merito: pessimè autem Apostolicus locus depravatur, cum in eo Apostolo propositum sit exponere, quomodo mors à peccato Adami originem traxerit, non quod tantum morti obnoxius ipse factus sit propter peccatum; sed quod omnes homines morti propter peccatum subijciantur: Ἐφ' ᾧ πάντες ἡμαρῶν, quod aliqui reddunt *causaliter*, ed quod omnes peccarint, quopactò peccatum omnium causa mortis constituitur, quoad omnes, non verò tantum peccatum Adami: Grotius id exponit, PER QVEM, quod nempe per Adamum omnes ἡμαρῶν: quod sonat & reddendum est, PECCAVUNT, (nam quod omnes malis & morti obnoxii sint & quidem per Adamum, verbis antecedentibus jam dixerat Apostolus) & sic in omnes homines mors pertransiit, ubi nequicquam relicta vocis proprietate Grotius per mortem dolores & morbos & mala varia intelligit, etsi ea non excludi facillè annuamus. Nonnulli Ἐφ' ᾧ reddunt IN QVO, Adamo sc. quod in ipso peccarint omnes, quia ut in ipso omnes ad imaginem DEI conditi eramus, ita ipso peccante, in ipso peccavi-

Quid Ἐφ' ᾧ

mus, tanquam in communi stipite omnes, quam omnes in lumbis ejus fuerimus, ut pleriq; veterum exposuere: quo de vid. Theol. Apost. Rom. ad b. l. Probat hanc explicationem B. Hülsemann. in annot. ad textus: Relativum. ὅ, ἰφ ὅ hoc loco esse masculini generis & notare Adami personam in qua omnes posteri peccaverunt, non neutrius neq; notare meritum mortis seu condemnationis svadent 1. oppositio inter individuum Adami & Christi, hoc versu, & 14. 15. 16. seqq. ubi semper unus uni opponitur. 2. quia talis species peccati intelligitur qua citra reuelatam legem Moysis, non estimata fuit pro peccato, qua species utiq; non de actualibus peccatis, sed de solo originali necessario intelligenda est, vi dictorum c. l. 32. c. II. 14. 15. c. VII. 7. & 9. 3. quia haec species peccati expressè distinguitur à transgressione actuali u. 14. in quantum videl. deliberatione & destinata voluntate singulorum individuorum committitur. Quamobrem non solum Belgæ hic disceserunt à versione Lutheri, & illud ὅ vertunt, in welchem Sie alle gesündiget haben / sed rationem etiam reddunt: quia Apostolus in simili materia, quando de causis originalibus mortis & vitæ humane disputat 1. Cor. XV. 22. particulam ἐν sumat pro causali Ad ut hoc cap. V. 16. 17. 18. 19. De ὄν causaliter usurpato vide Marc. II. 4. Phil. I. 3. Ebr. IX. 17. 2. Cor. I. 4. c. VII. 4. 1. Cor. I. 2. Matth. XV. 33. Marc. II. 4. & ἐν ὅ Rom. II. 3. Et fatetur Socinus ipse l. 4. de Servat. c. 6. p. apud Sibrandum 480. illud ὄν v. 14. ὄν τῶν ἄλλων, ὄν τῶν ὀνομαζομένων primum quidem subjective, alterum verò causaliter esse exponendum. Lutherus quidem noster causaliter non subjective vertit, diu weil Sie alle gesündiget haben / sed supposuit non solum labem contractam ex Adamo verum etiam participationem de actuali transgressione Adami, ut patet ex glossa ejus ad v. 18. & 19.

B. Er.

AD EPIST. AD ROM. CAP. V.

B. Er. Schmidius: ἐφ' ᾧ πάντες ἡμαρτον] In quo omnes (homines) peccarunt. Nempe in uno illo homine Adamo. Nam Ἰὴν, pro Ἐδ, sese usurpat. Hesiod: ἀργ: Μίτηρον δ' Ἰὴν πᾶσιν ἀείρων. Modus in omnibus rebus optimus est. Pindar: Olymp. α. Ἐπ' ἀλλοίων ἀλλοι μὲ γάλοι. Alii in aliis excellunt. Sic Matth. 18. 5. Rom. 4. 18. 5. 2. Phil. 1. 3. &c. Atq; ab hoc reatu nemo hominum sese eximere potest, ut qui hoc ausit, blasphemus fiat. 1. Joh. 1. 10. Hyperbaton hic admittendum esse non probavit Grotius. Alii ἀνάπαντα ποδοῦν recte ὕς statuunt: quia ἀποδοῦν omisissimam esse ad ἀπέδοῦν veritas est. in apri- 60 est, etsi ea ἐν. 18. colligi possit.

ἅ. 13. ἀχρεῖ νόμος ἀμοιβῆτι ἢ ἐν τῷ κόσμῳ.

Subauditur hic μὲν. Causam reddit, cur dixerit omnes homines idē mortuos quod ex Adamo ortum traherent, quia lex nulla illis data erat quæ transgredientibus mortis pœnam minaretur. Non negat fuisse peccatum ut Caini, hominum qui fuere diluvii tempore, Sodomæ civium, fratrum Josephi, Pharaonis qui Mosi contrarius fuit & aliorum. Ἀχρεῖ νόμος, id est, ante legem Moysi quæ gravibus facinoribus pœnam ascribit, mortem.

ἀμαρτία ἢ ἐκ ἐλλογῆται μὴ ὄντος νόμου.

In Manuscripto ἐκ ἐλλογῆται: nec aliter legit & Syrus & Theophylactus. verbum ἐλλογῆται etiam in illa ad Philemonem Paulus usurpat. Recta locutio fuerat ἐνελογῆται: Sed omisissimam augmenti habemus & alia exempla. Sensus est. Non in id imputabatur ut causa possit dici mortis, nempe in singulis hominibus. Non enim singulos tunc homines Deus punit, sed genera tota hominum & in illis etiam pueros nullius commissi reos. At lex de singulis

lis dicit *morte moriatur*. Nempe Deo ipso mortem infliguro, si cesarent aut rem ignorarent iudices.

ψ. 14. ἄλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι Μωσέως.

Attamen, inquit, vim suam exercuit mors in homines singulos ab Adami ætate ad Mosis ætatem, id est, per annos fermè bis mille quingentos, non breve spatium. βασιλεύει γῆν est vim suam exercere ut infra 2i. VI. 21. Sic ἄδὲν βασιλεῖον dixit sapiens Hebræus 1. 14. ἀπὸ & μέχρι poni solent ad temporis notationem ut Act. X. 30.

De imputa-
tione peccati
ante legem.

Planè inve titur mens Apostoli, Qvi peccatum usq; ad legem Mosis in mundo vim suam exercuisse ad mortem docet. Quùm ergo peccatum non existente lege imputari non posse ad pœnam vel mortem; necessum est legem extriisse, etiam ante Mosen, siquidem dominata sit mors ab Adamo usq; ad Mosen. Esi ergò non habuerit legem extrinsecus p æscriptam, tamen non sine lege fuère, utpote quæ cordibus eorum in primâ creatione inscripta fuit: adeoq; vi ejus non licebat impunè ipsis peccare, sed peccatum imputatum ipsi fuit ad condemnationem. Si eni n mors locum habuit ante legem, utiq; etiam peccatum; quod est *causa mortis*, habuit locum, & vice versâ, quia peccatum in mundo fuit, quod non est, neq; imputatur, nullâ planè lege existente, oportet etiam legem aliquam tùm extriisse, etiam si à Mose lex nondum promulgata fuerit. Dixerat Apostolus, in omnes peccatum, & per peccatum mortem transiisse: id ne dubium sit de hominibus ante legem, addit, ante legem solenniter promulgatam etiam peccatum in mundo fuisse, quod quia imputatum est dominante morte per peccatum, ab Adamo usq; ad Mosen, etiam in eos, qui non peccarunt ad similitudinem transgressionis Adamicæ, quid ce tius est, quàm legem ante Mosen fuisse, quia peccatum est transgressio legi 1. Joh. III. 4. & ubi non est lex, ibi non est prævaricatio, ubi prævaricatio legis non est, ibi nec imputari potest ad pœnam. ἄλλ' ἐβασίλευσεν sed dominata

AD EPIST. AD ROM. CAP. V.

*minata est mors, est veluti assumptio, ut ita tota conclusio habeat: Ubi peccatum non imputatur, ibi dominari non potest mors propter peccatum: Atqui mors dominata est propter peccatum ab Adamo usq; ad Moysen. E. ante Moysen inde etiam ab Adamo peccatum imputatum est. Porro, ubi peccatum imputatur, ibi legem esse oportet. Nam lege non existente non fit imputatio. Esti ergo videatur Paulus affirmare, non fuisse legem ante Moysen: non tamen id affirmat Paulus, sed hypothetice potius loquitur; non imputatum esset peccatum, si nulla lex fuisset. At Grotius in alia omnia it; mortem contra lucule ticismam Pauli sententiam, totamq; ejus tractationem & ipsam rei evidentiam, negat esse ob peccatum, fingitq; Paulum docere: idem mortuos esse omnes homines, non quod peccati reatus vel peccatum omnes attineat sed quod ex Adamo ortum trahant, uti Schmalzius in refut. disp. II. Franz. de pecc. orig. p. 45. homines propter ipsam propagationem, quam ex Adamo habent, morti etiam aeterna obnoxios esse, etsi non peccarint asserit: quod oppido falsum, & divinae justitiae contrarium; cum non ob propagationem solum naturae, quae alii, sed ob propagationem naturae corruptae, & ob communionem peccati Adami posteris poenae obnoxios sit. Quid de subvenire non merentibus potest, & solet DEUM cum laude clementiae: punire autem non peccantes non potest SINE EVERSIONE JUSTITIAE ait August. l. II. op. imperfecti. Falsum adhuc est asserere, nullam datam legem esse hominibus, quae transgredientibus mortis poenam minaretur. Nam & Adamo, atque in ejus personam omnibus hominibus lex praescripta est sub comminatione mortis Gen. II. 17. & inscripta omnibus hominibus est natura, vi cuius di. *νενομία* DEI ipsis natura notum est, quod peccatores digni sint morte Rom. 1. 32. Falsum insuper est, & Apostolo contrarium, non in id imputatum peccatum fuisse: ante Moysen, ut causa possit dici mortis, quoad singulos homines quia in omnes homines propter peccatum mortem pertransiisse, & dominatam esse super omnes *λευκῶδι Φωρῆ* docet Apostolus. Falsum deniq; genera tantum hominum DEUM ante legem Mosaicam punisse, siquidem etiam singulos homines punitos esse, exemplo Caini, Pharaonis, Ger, Onan, & aliorum constat: & injustitia fuisse.*

D

set.

let, si flagiti homines culpa ac peccatis gravissimis obnoxii puni non fuissent, quia culpa, vi iustitiae divinae, postulat poenam.

καὶ ἵνα τὰς μὴ ἀμαρτήσαντας ἴπαι τῶ ὁμοιωμάτι τῆς ὠδῆς βασιλευσ ἀδάμ.

Etiam in eos valuit qui nihil simile Adamo commiserant, quales Abel, Noë, Abrahamus, Isaacus, Jacobus, Josephus. Quia ἀμαρτήσαντες ambiguum est & aliquo sensu omnibus hominibus, qui aliquandiu aetatem egere, tribui potest: ideo distinctè explicat, de quo peccandi genere hic agat, nempe de tali quod parcenseri possit ei quod Adamus commiserat. Solent graves transgressiones comparari transgressioni Adami, Osee VI. 7.

Imò non tantùm in eos dominata est mors, sed etiam in infantes ipsos, qui etsi nullius peccati actualis proæretici rei fuere, tamen morti obnoxii facti sunt propter peccatum, & mors in eos dominata est per peccatum, quia aculeum mortis est peccatum. 1. Cor. XV. 47. Designatur ergò per transgressionem similem Adamicam, non tantùm peccatum grave, sed quodcumque peccatum proæreticum, siquidem in illos etiam dominatur mors, qui peccatum proæreticum non admisere, utpote in embryones, qui in utero extinguuntur, & in infantes recens natos, unde peccatum originis ex hoc loco contra Pelagianos asseruit S. Augustinus, cum aliis antiquis Patribus, quem in gratiam novorum Pelagianorum, Socinianorum hic perverisse videtur Grotius.

ὅς ἴπαι τῶντος ἔ μὲλλοντες.

Mors quidem illa, ut jam diximus, secuta est ex naturæ lege, sed quam DEUS facilè impedire potuisset, nisi voluisset Adamum figuram esse Christi, diversa tamen gignendi ratione & effectibus contrariis, ὅ μὲλλοντες hic dicitur

citur respectu habito ad tempus Adami & deinceps ad legem usq; , is qui Ἀδὰμ ἔφατος 1. Cor. XV. 46. sic & Col. II. 17. vox ἡμῶν respicit priora tempora. τῶντοῦτο est figura ad quam aliud quid plenius efficitur. Exod. XXV. 40. Sic. 1. Cor. X. 6. II. dicitur ἀλλοιωτῶν Heb. IX. 24.

Pelagianum est mortem sequitam esse ex natura lege, quod profligavit s. Augustinus l. XX. de Civ. DEI c. 15. docens, id constare inter CHRISTIANOS veraciter CATHOLICAM tenentes FIDEM, etiam si, sam nobis corporis, mortem non LEGE NATURÆ, quā nullam mortem homini Deus fecit, sed merito inflictam esse peccati. quoniam peccatum vindicans DEUS dixit homini in quo tunc omnes, eramus, terra es, & interram ibis. In concilio Milevitano anathema dictum est huius Grotii sententiæ: quod in Jur. Canonico reperitur dist. IV. de consec. c. 142. Quicumq; docet Adam primum hominem mortalem factum, ita ut siue peccaret, siue non peccaret, moreretur in corpore, b. e. de corpore exiret non PECCATI MERITO, sed NECESSITATE NATURÆ, anathema sit. Quamvis verò DEUS etiam peccatum, cuius merito inflicta est mors, adeoq; ipsam mortem facile impedire potuisset, non tamen id non impedit, quod voluerit Adamū Christ. figuram esse, sed quia hominem liberi arb. trui esse voluit, cui vires sufficientes indidit, ut à seductione sibi cavere potuisset, condito eodem ad imaginem & similitudinem suam in sapientia & sanctitate verā, unde vi retrahere à peccato noluit: Non ut figura Christi esset, vel peccatum permisit, vel mortem immisit, sed quia Adam peccaturus, & mortem meriturus erat, Christum promisit alterum Adamum, ut quemadmodum ab illo primo peccatum & mors in homine: univēros transiit, ita ab hoc secundo Adamo iustitia & vita in nos perveniret. Quo pacto Apost. Quomodo Adam typus
Christi &

An peccatum
admissum, ut
Adam figura
Christi esset?

Quomodo Adam
typus
Christi &

disfimilium magis, quàm similibum deprehendatur. Nam uti Christo mediatore opus non fuisset in statu integritatis, ita nec typo Christi ibi locus erat; in lapsu verò & consequentibus ejusdem tantò minùs typus Christi confirmari potest, propriè ita dictus, quantò magis disparata illa sunt, Adami culpa & mortis pœna, & Christi iustitia ac vitæ donum Rom. VI. ult. Non ergò hic talis figura est, ad quam aliud quid plenius efficitur, sed in quâ aliud quid planè contrarium deprehenditur, uti Grotius diversam gignendi rationem & effectûs contrarios ipse agnoscit.

7. 15. αὐτὸ ἔχει ὡς ἀπάνωμα ἕνα καὶ ἑχέρισμα.

Hoc vult dicere: in neutro quidem quicquam ini-
qui: sed tamen DEO convenientius esse, unum facere
vitæ auctorem, quàm unum mortis. ἑχέρισμα, dicitur
quod mox ἀπέμεινα beneficium quod vis, ut infra, XI. 28. II.
Cor. I. II. ἀπάνωμα verò respondet vocibus Hebrais
עַשׂוֹ מַעַל & similibus quæ violationem legis di-
vinæ gravem significant. Hic verò ea vox intelligitur si-
mul cum suo effectu qui jam explicabitur. DEUS magis
amat prodesse quàm nocere. Et vitæ DEO gratior quàm
mors.

Non id vult Apostolus, quid DEO convenientius sit; neq; verò
DEUS autorem mortis fecit, vel fecit ut Adam auctor esset mortis, quia
nullatenus DEUS fecit mortem, & Adamum immortalē condidit,
atq; ad beatam vitam, non ut mortis auctor esset. Sed hoc est,
quod in illâ comparatione disfimilium vel disquiparantia, uti loquun-
tur Scholastici, vult Apostolus: quod amplius sit donum vel be-
neficium in Christo, quàm malum vel peccatum & delictum in
Adamo ratione majoris virtutis & effectûs: quia in UNO Ada-
mi peccato quidem mortui sunt omnes, seu morti facti sunt obno-
xii; ac gratia & beneficium in Christo exhibitum non liberat nos
solum ab uno illo peccato, sed ab OMNIBUS peccatis. Similitudo
ergò

Qualis com-
paratio Ada-
mi & Christi?

ergò hic quædam datur & *dissimilitudo*. *Similitudo* in eo, quod uterq; quod suum est in suos propaget, *dissimilitudo* in eo, tum quod Adam in suos peccatum & exitium carnali generatione propaget; Christus suis iustitiam & vitam per regenerationem communit: quam τὸ χάρισμα complectitur, quo notatur, quod ex DEI gratiâ in Christo exhibitâ descendat, quod DEUS hominibus propter Christum gratificatur: quod & δέγμα v. 16. dicitur, tum quod vis illa iustitiæ, & salutis, efficacior sit, quæ à Christo est, quàm vis peccati & mortis ab Adamo oriunda, partim ratione peccati, quod ab Adamo unius peccati reatus sit, à Christo liberatio à plurimis vel omnibus peccatis v. 16. partim ratione mortis, quod nempe Adam mortem & condemnationem invenit, Christus verò non solum à morte & condemnatione nos immunes præster, sed etiam salutem & vitam eam nobis conferat, quam Adam non habuit. Quo de Chrysostom. in comment. ad h. l. quod mortem unum quidem peccatum introducere potuerit, gratia verò non unicum illud solum abstulerit peccatum, sed & ea, quæ post illud ingresa sunt. Deinde, quod non solum peccata sint sublata, sed & iustitia præstita, & quod non solum tantum nobis Christus profuerit, quantum nocuerit Adam, sed & multò plùs & longè magis.

ἢ ἢ τῶ τῆ ἐνὸς ὁμοιωμάτων οἱ πολλοὶ ἀπίστευον.

Οἱ πολλοὶ, Id est, ferè omnes excepto Enocho, & si qui forrè fuere alii de quibus id scriptum non est. Idem est hic τῶ ἐνὸς ὁμοιωμάτων, quod modò διὰ μαγίας.

Πολλοὶ hic dicantur respectu unius, quia non unus tantum, sed longè plurimi mortui unius peccato sunt, id est, morti obnoxii, vel morti rei facti sunt, plures autem illos esse omnes homines jam docuerat Apostolus v. 12. quod nempe mors in omnes pertransiit. Unde planum est solum ὁμοιωμάτων & respectu τῶ ἐνὸς

Quomodo hic πολλοὶ dicantur?

D 3

dici

ἵδι τῶς πολλῶς quum revera sint omnes, & quibus nec Enoch, nec Elias, nedum alii, quos temerè suspicatur Grotius excipiendi: quia etiam si illi propriè mortui non sint, mortales tamen & mortis rei fuere; & aliquid morti ἀνάλογον in suâ μετὰ θάνατον sensere, exiendo nempe corpus mortale, ut immortale induerent, vel dum immortalitas absorpsit mortalitatem. Quò facit Regula de verbis quæ sæpe non actum sed debetum significant Ps. XXVII. 9. Ebr. V. 4. conf. Gen. II. 17. Ideò & voce οἱ πολλοὶ Pelagiani, ac Sociniani colligere nequeunt, non per opagationem sed imitatione exemplo Adami peccatum posteris nocere aut quod non omnibus nocet, sed multis tantum; quia multi hi sunt omnes: Multi constituti sunt peccatores, id est omnes, qui revera sunt multi. vid. August. l. VI. contr. Jul. c. 12. Et fatetur Paren. ipse h. l. nomea multi non sumi in oppositioe ad omnes, sed indefinitè pro magnâ & infinitâ multitudinè, ut si quis dicat, in mari esse multos pisces, sic v. 18. 19. Dan. XII. 5.

πολλῶ μᾶλλον.

Multò facilius. Nam illud quàm hoc difficilius creditu, & tamen verum esse apparuit.

Quid illud
πολλῶ μᾶλλον
λοι?

Qui verò illud difficilius creditu unius delicto multos mortuos, quod justitiae est! Si quid enim in Adamo communi stirpe omnibus hominibus & imaginem suam, ad quam immortalitas pertinebat, concedidit, DEUS, eamque ab Adamo amissâ, imago DEI d. perdita, & immortalitas an ill. fuerit quam pro se & posteris suis acceperat. Hoc certè, quod in Filio DEI, DEO illo in carne manifestato, nobis justitia & salu obtingat, per obedientiam ejus usque ad mortem, ἀπολογυμένως μέγα μυστήριον est 1 Tim. III. 15. credituque tantò difficilius, quantum majus est, per unius mortem vitam, per unius justitiam multo justitiam restitui in peccatis mortuis, & ad æternam mortem, vi justitiae, & veritatis divinae condemnatis. Quid ergo illud πολλῶ μᾶλλον, multò MAGIS? Res amplitudinem & efficaciam majorem, ut diximus, respicit Apostolus, non quid creditu facilius aut difficilius sit. Et sic causam quis subianui velit, mul-

multò MAGIS ἡ χάρις τῷ Θεῷ gratia DEI valer, quia κατὰ κινουχά-
 ται ἔλεε Θεοῦ χάρις Jac. II. 13. Multò MAGIS valer, vel prevalet
 δωρεὰ ἐν χάριτι donum in gratiâ, quia in illâ gratiâ id datur, quæ est
 in uno illo homine Jesu Christo μονοτέρας singulari, qui non
 ψιλὸν θρωπῶν, sed Θεῶν θρωπῶν est, verum, magnum, & super omnia
 in secula benedictus DEUS: ideoq; fundatū est illud, quod nobis in eo
 exhibetur justificationis & salutis donum in ipsâ DEI pro nobis
 præsistâ iustitiâ & expiatione, quâ remissionem peccatorum &
 iustitiâ perfectam coram DEI tribunali valentem consequimur.
 Adde & quod multò illustrius apparuerit DEI gratia, quâ in pecca-
 ti viâ, in vitâ nempe, morte & resurrectione Christi, & beneficiis,
 quæ in Christo obtingunt. Tit. II. 14. c. III. 6.

ἡ χάρις ἔστι Θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ.

Hic χάριν dixit quod ante χάρισμα, causam pro effe-
 ctū. Iustitia divina quæ Christianis obtigit & magnum
 est beneficium & nullis a nobis meritis provocatum: ideo
 donum dicitur.

ἐν χάριτι τῇ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ

χάρις hoc loco significat benevolentiam Christi in
 genus humanum.

Non opus est illâ metonymia. Propriè & accuratè loquitur
 Apostolus: χάριν & χάρισμα non confundens, quæ ut causa &
 effectum distingvantur: Nam χάρις est ἔστι Θεοῦ quæ ἐπιπέλαστος, in
 nos omnes, & ex illa χάριτι fluxit ἡ δωρεὰ & τὸ χάρισμα, unde di-
 citur ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι donum justitiæ & vitæ, non quidem è gratia
 quadam DEI absolutâ, sed τῇ τῷ ἐνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ea, quæ
 est in uno illo homine, vel ob unum illum hominem nobis exhibe-
 tor. In Uno illo est, quia è plenitudine ipsius accipimus omnes χάριν
 αὐτοῦ χάρις Θεοῦ gratiam pro gratiâ Joh. I. 14. Per unum il-
 lum hominem est, quia per ejus obedientiam tum activam tum pas-
 sivam.

quam nobis parata est, & acquisita. Non ergo χάρις hic est benevolentia Christi, sed gratia DEI, quæ in Christo nobis obtingit.

Εἰς τὸς πολλοὺς ἐπέστρεψε.

In multos, id est, in omnes qui in Christum crediderunt, quod initium est novæ naturæ. ἐπέστρεψε, id est, abundantius apparuit, supra III. 7. & Matth. V. 20. 7^m.

Vi comparationis Apostolica & amplificationis gratiæ, quæ hic instituitur, non in credentes tantum, sed OMNES homines redundasse, id est, copiosè effusa esse dicitur gratiæ: uti verbum Syri ܩܪܝܢܐ & de quantitate & qualitate dicitur abundavit, excelluit. Alias abundantius esse: malum, quod ab Adamo in omnes, quàm bonum, quod in Christo in paucissimos utpote credentes solum redundavit. Quod contra particularitatem Calvinianam notandum.

ψ. 16. Καὶ ἔχ' ὡς δὲ ἐνὸς ἀμαρτήσαν] ἢ δωρεὰ.

Est ἐλεῖψις duplex. Nam & post δὲ ἐνὸς subauditur nomen ἑνός] ex verbo ἀπέθνον quod precesserat, & post ἢ δωρεὰ subauditur ἔχει. Non sic se habet donum, ut illa mors ex uno peccato consecuta. Multò efficacius fuit beneficium quam noxa. In quo autem ea differentia sita sit jam explicat.

Nimirum in eo, quod ex Adæ quidem delicto reatu peccati in posteros venerit: Christi verò obedientia non ab uno solum illo peccato, sed ab omni omnium peccatorum reatu nos liberet.

Τὸ ὡς γὰρ κῆμα ἐξ ἐνός.

Κῆμα DEWD constitutionem DEI hic significat, cui occasionem dedit peccatum Adami.

Non occasione tantum, ut Pelagiani & Sociniani volunt, sed merito peccatum factum est τὸ κῆμα, vel iudicium DEI, cuius reatus ad omnes pervenit. Si quis mortem tantum corporis, non autem & peccatum per unum hominem in omne genus humanum transisse restatur, injusti-

tians

tiam DEO dabit, habetur in Synodo Arausicanâ c. II. quia scilicet. iniusticia est morti hominem subijci occasione peccati citra peccatum.

Εἰς κατὰ κριμα.

Frequens est Hebræis causam nominare pro effectu, quamvis ex alia causa procedente. Ita, quia damnati mori solent, damnatio hic dicitur pro morte.

Nulla est necessitas, cur *metalepsin* hic ponamus. *Propria* potius vocis significatio retinenda: & κατὰ κριμα de *condemnatione aeternâ*, quæ, iudicio divino, merito peccati, & propter peccatum constituta, & decreta sit, intelligenda: quemadmodum vicissim merito Christi propter Christi obedientiam nobis obringit iuxta Apostolicam ἀντίθεσιν τὸ δικαίωμα *justificatio & salu aeterna*. Ut antea de morte *temporali* egit, per Adamum iavectâ: ita jam de morte *aeternâ* seu *condemnatione*, merito peccati infligâ agit. Christi enim merito non tantum à pœnâ mortis *temporalis* liberamur, quæ nobis in Christum credentibus jam non in pœnam cedit, sed in *beneficium*, veram liberamur etiam à morte *aeternâ*, & consequimur atqve obtinemus *vitam aeternam*.

Τὸ ἡ χάρισμα.

Intelligit hic fidem, quæ & Eph. II. 8. donum DEI dicitur; quia DEO revelante nihil tale meritis contigit.

Fides est quidem donum DEI Job. VI. 29. Phil. I. 29. quod tamen Eph. II. 8. non dicitur, ibi enim salutem d. num DEI esse docetur: at hoc loco χάρισμα notat illud donum DEI, quod nobis ad *justificationem* donat, *obedientiam* nempe, & *justitiam Christi* nobis communicando, & imputando, ut per eandem non modò à τῷ κατὰ κριμα τριβunali DEI justificemur.

Ἐκ πολλῶν ὀφθαλμαίων.

Occasione sumpta ex multis peccatis.

E

85

Εἰς δικάσιμα.

Ad vitam rectam sive perpetuam obedientiam: quomodo *δικαίωμα* & infra 18. Sic Jobi XXXIV. 27. *ἵδου* quod est vias ejus, septuaginta vertunt *δικαίωμα* *αὐτοῦ*. Ideo nomen singulare hic usurpavit Apostolus, ut unum ac constantem vitæ tenorem significaret. Apocalypsis pluraliter pro eodem dixit: *Τὰ δικάσιμα τῶν ἀγγέλων* XIX. 8.

Quid illud occasione ex multis peccatis? Non occasionem tantum *νεύμα* & *εἰς κατὰ νόμους* dederunt peccata, sed id omnino meruerunt. Dono autem illo DEI eminentissimo, quod toti mundo ex immensâ dilectione dedit, quodque per fidem appropriatur credentibus *Job. III. 16.* non ex reatu tantum unius peccati lapsus Adamici, sed *ἐκ multis delictis*, vel lapsibus omnibus, nempe peccatis, qualia & quanta illa etiam fiat, liberamur, adeoque in judicio DEI justificamur *Act. XIII. 38.* Gratia, inquit Augustinus l. I. contr. Jul. non unum tantum illud interficit peccatum, sed & post illud introeuntia peccata. Ex multis ergo offensis, hoc est, ex omnibus: nam si non ab omnibus offensis liberaremur, non esset vera justificatio, vera beatitudo. *Conf. Act. XIII. 38. Rom. IV. 6.* Qui in uno offendit, omnium est reus. *Jac. II. 10.* *Τὸ δικάσιμα*, quia hic opponitur *τῷ κατὰ νόμους*, justificationem notat; uti hoc condemnationem, non verò rectam vitam, seu perpetuam obedientiam. Quam enim illa foret oppositio, inter mortem, quam per condemnationem Grotius intelligit, & obedientiam perpetuam, quam per *δικαίωμα*!

ψ. 17. Εἰ γδ.

Offendit quantum sit ista vita recta, quam DEI dono adipiscimur, ex eo, quod secum trahit æternam vitam at felicitatem.

Τὸ ἔτιος ἐκ δικάσιμα:

Repetit quod dixerat supra 15. sed ut majus aliquid quam antè inferat. In Manuscripto est, *ὅτι ἐν δικάσιμα:*

Non

AD EPIST. AD ROM. CAP. V.

Non quantum bonum vita recta, sed quantum justificatio sit, quam DEI dono adipiscimur, ostendit: neque enim obedientia nostra secum trahit aeternam vitam ac felicitatem, utpote aliàs DEO debita, adhuc imperfecta admodum & impura Luc. XVII. 10. Rom. IIX. 3. Phil. III. 7. 8. sed justificatio; quia quos justificavit, eos etiam glorificat DEUS Rom. IIX. 30. Et hoc est majus illud, quod infert jam Apostolus: non tantum ab omnibus peccatis nos liberari per Christum, sed etiam merito ejus vitam aeternam nos consequi. Quod jam etiam *ἀντιθέσες* primi Adami illustrat, sed ut secundo Adamo longè amplius tribuat: quia nempe Adami demerito non peccatores solum constituti sumus, sed etiam rei aeternae mortis, Christi autem merito non justificamur tantum, & liberamur à peccato, & à morte aeternà, sed consequimur etiam vitam & beatitudinem aeternam, quod utrumque bonum & donum obtingit nobis solà Christi obedientià per fidem apprehensà, sine ullis nostris operibus, aut meritis, ut donaretur unicè gratia. Atque ita thema suum principale & illustrat praeclare, & demonstrat pariter Spiritum Apostolico Magnum ille justitiae Christi praeco.

Ὁ θάνατος ἐπασιλοῦσιν.

Ut supra 13.

Volebat dicere 14. Non autem de dominio mortis jam agit ad interuentionem temporalem, sed ad condemnationem aeternam: ad quam omninò vi comminationis divinae Gen. II. 17. dominabatur per peccatum mors, vel qui potestatem mortis habet Diabolus Ebr. II. 14.

Ὁ θάνατος ἐνός.

Id est, per naturam ex uno in omnes transeuntem.

Iterum in crustatur Pelagianismus, & Socinianismus δι' ἐνός αἰματώσῃσι dixerat Apostolus 16. & semper inculcat peccatum ut causam mortis, adeoque etiam hic ut κατὰ φύσιν condemnationis causam: Non enim per naturam quàm talem, sed per naturam corruptam ex uno in omnes transeuntem mors in omnes obrinnit imperium. Neque enim sub DEO justo miser esse (necum condemnari)

E 2

quò.

quæquam, docente August. l. r. oper. imperf. nisi mereatur, potest. Malum, inquit idem Hipponensis Episcopus l. III. c. Julian. c. 6. si nullum ex origine traherent, (posteri Adami) nunquam cum vitio vel corporalibus nascerentur. DEUS enim qui est animarum, ipse est etiam corporum conditor, qui utiq; humana in ipsâ conditione natura vitia non infliget immenita.

Πόλλω μᾶλλον.

Multò facilius, ut supra is.

Ὅτι ἢ ὡς ἐπέσεια τῆς χάριτος.

Abundantiam gratiæ more Hebraico, id est, gratiam abundantissimam vocat, benevolam patefactionem divinæ voluntatis factam per Christum.

καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης.

Δωρεᾶ δικαιοσύνης, rursum Hebraismus, pro justitia, quæ dono datur. Vide supra is. Dono autem dari dicitur, quia per fidem obtingit, quæ est donum DEI, ut diximus supra 16.

καὶ βαίνοντες.

Id est, qui voluerunt accipere, & sic acceperunt reipsa: sic & Joh. I. 12.

Quidnam gratia abundanter bona!

Gratia illa abundanter bona non consistit in benevolâ voluntatis divinæ patefactione, sed est ipsa gratia justificationis, quod ex merâ gratiâ & misericordiâ impium DEUS, dummodò credat, justificet. Quæ annunciat quidem in Evangelio, Act. XIII. 38. sed non est ipsa Evangelii annuntiatio, quam amplectimur per fidem: uti donum illud ex gratiâ redundans abundantissimâ, donum justitiæ, vel justitiam abundantissimam significat, quæ nobis offert per Verbum DEUS. Fides ergo hic per λήψιν seu receptionem & apprehensionem gratiæ & justitiæ Christi, quæ dono datur & imputatur nobis, describitur. Quæ Papistæ penitus pervertunt, gratiam in justitiam inhaerentem, & abundantiam donationis seu justitiæ donatæ, justitiam abundantantiam.

Hides per receptionem describitur. Papist. depravatio.

AD EPIST. AD ROM. CAP. V.

undantissimam dono nobis datam, de quâ abundantiore iustitiâ
Matth. V. 20. convertentes in abundantiam donorum infusorum, pro-
 fus contra mentem Apostoli, tum hoc in loco, tum in parellelo,
Ephes. II. 7. ubi ὡς εἰς τὴν χάριν explicat per ὑπερβάλλοντα
πλεονεξίαν χάριτος: Tum in aliis Scripturâ dictis, quibus non
 tantam *ὡς εἰς τὴν χάριν* donorum, sed tantum *primitias Spiritus* nos acci-
 pere docet *Rom. II. 23. & magna infirmitate ob carnis reliquias*
 laborare testatur *Rom. VII. 14. seqq. Gal. V. 17.* Adde quod *ψ. 20. satis*
luculentum sic, quoniam hic sit ὡς εἰς τὴν χάριν, ubi abundavit
delictum, sibi ὑπερεπερισσεύσεν ἡ χάρις. Quod utiqve de inhæren-
 te iustitiâ explicari non posse, liquet.

Eph. II. 7.

Ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι.

Duo magna dicit & hominibus gratissima, vitam &
 regnum, sive immortalitatem & summos honores. Vide
1. Cor. IV. 8. 2. Tim. II. 12. Apoc. V. 20. XX, 4. XXII. 5.

Ἄγε τὸ ἐνὸς ἡσὺς χάρις.

Per vitæ principem. *Act. III. 15.* Etenim vitam illam
 æternam in tenebris latentem primus apertam fecit, pri-
 mus eam est consecutus: idem etiam novam de se natu-
 ram trahentibus eam conferet.

Fideles acceptantes gratiam abundantissimam DEI, & abun-
 dantissimam iusticiam Christi, quæ dono datur ex gratia, regnant
 in vitâ, tum in regno gratiæ in vitâ spirituali, tum in regno gloriæ
 in vitâ æternâ ac cœlesti, per Christum, qui nos fecit reges DEO *Ap. I. 6.*
c. V. 10. Quod longè majus est bonum, quod à Christo redundat, quàm
 erat malum; quod ab Adamo est profectum. Ille enim tantum mor-
 tem in posteros cum peccato propagavit; Christus autem non tan-
 tum à peccato & morte nos liberat, passione & morte suâ, sed vi-
 tam etiam cœlestem, beatam, & regnum gloriæ, quæ bona Adam
 non habuit, nobis acquisivit obedientiâ & iustitiâ suâ. Quod me-
 ritum Christi obliterare, quantum in ipso est, cum Pelagio & Socino

Quomodo bo-
 num, quod à
 Christo est,
 majus malo sit,
 quod ab Ada-
 mo.

E 3;

NON.

ANNOTATA ANTI GROTIANA

non veretur Grotius; Christo nihil amplius hic tribuens, quam vi-
ta aeterna primam annunciationem, & aditum primum, vel quod ean-
dem primum consequutus sit, adeoque exemplo suo nobis praeve-
rit. Quod utrumque falsum est; Nam annunciat a vita aeterna est
jam olim, & per Prophetas praedicatus: neque primus vitam aeter-
nam quoad ordinem temporis adit Christus, quum Enoch & Elias in
vitam aeternam animam & corpore translati sint, & si Grotium qu-
dias, forte etiam plures; ut taceam, quod nulla hic exempli ratio
locum habeat. Christus enim fuit *expers peccati & perfectè San-
ctus*, quales nulli alii sunt, unde ad ejus instar & exemplum nulli
ingressori essent caelum, si propria innocentia & sanctitate id in-
gredi deberemus. Quod verò Christus nobis vitam aeternam
confert, id commune ipsi est cum Patre & Spiritu S. nec ad *meri-
tum Christi* pertinet: quemadmodum etiam regeneratio nostra opus
est S. S. Trinitatis commune, non Christo proprium. Nascimur
enim ex DEO Joh. I. 13. & ex Spiritu Joh. III. 5.

v. 18. *Κα εἰ.*

Hic post longam *παρηγήν*, in qua obiter institutæ
comparationis disparitatem ostendit quandam, redit ad
id, quod dicere coeperat supra 12. *ἀρα* est repetentis inter-
ruptum sermonem. Simile hyperbatum & repetitio-
nem sermonis inchoati per *καὶ* habes Philipp. II. 1. 5.

*ὡς δὲ ἐνὸς ὡπαπίμαθ' εἰς πάρας ἀνθρώπου εἰς
κατακρημα.*

Supple *ἐγένετο* res processit, Hebræi, ubi statum ali-
quem designant *ו*, quod valet *eis*, ponunt vice nominativi
ut Gen. II. 20. *ἔσθλην εἰς σάρα κα μίαν*. Et 1. Cor. XV. 45. *ἐγένε-
το εἰς ψυχὴν ζῶσαν*: unde & hoc *εἰς κατακρημα* & quod se-
quetur *εἰς δικαίωσιν* Syrus per Nominativos transtulit.

370

Ἔτις ἡδὲ δι' ἐνός δικαιοῦμα

Id est, ἑκατόν, ut jam explicat: eam obedientiam Christi per omne vitæ tempus ad mortem usqve vocat singulari numero δικαιοῦμα, ob uniformem ejus tenorem, ut diximus supra 16.

Ἔτις πάντας ἀνθρώπους.

Intellige omnes qui ipsi sicut oportet credunt, quod initium est, ut diximus, novæ naturæ.

Ἔτις δικαιοῦμα ἑκός.

Evenit eis liberatio à peccatis, quæ liberatio causæ vitæ æternæ. Genitivus apud nostros scriptores ex Hebraismo varias significationes habet. Hic rei effectus designativus est.

Nulla hic *παρὰ τὸν* omnia rectè se habent absqve ea, ne aliena est à tractatione Apostoli illa comparatio, sed maxime ad eam facit, imò ad *thematùs principalis* tum *explicationem* tum *confirmationem* pertinet. Neqve obiter ergò, sed *ex instituto & sedulo* facta est hæc comparatio. *Atqve* hic potius est *inferentis*, quàm *reperentis*, & ad priora redeantis; Nam concludit exiis, quæ jam pertractavit Apostolus, atqve demonstrationem hic conficit sui *thematis* ex illa *ἀντιθέσει* elegantissimâ *Adami & Christi*; h. m. ergò *sicut per unius delictum* (Malum vel reatus aut *τὸ ἕνα* reatus, quod è superioribus colligitur) *super omnes homines* (venit) *in condemnationem*, ita, *per unius justitiam* (beneficium, vel donum vel *τὸ ἕνα* *εὐσυνία*) *super omnes homines* venit, ad *justificationem* vitæ. Quo pacto opponuntur sibi *Adam & Christus*, illius *ἑκατόν* *delictum*, hujus *δικαιοῦμα* *satisfactio*; ex illo ortum *ἕνα* vel *judicium*, delicti *Adami* reatus & *communio*; ex hoc autem redundat *ἕνα* vel *beneficium* *gratuitum*; *satisfactionis* donum & *imputatio*. Deniq; comparantur è *judicio* oriens *ἕνα* vel *condemnatio* & *mors æterna*, & è *doni* *justitiæ* in nos *redundans* *justificatio* *vitæ*, quæ à peccatis

etatis liberamur, & vita aeternae haeredes reddimur. Syri autem interpretatio, & Grotii observatio admitti hic facile potest; plenior tamen illa est, quam dixi, & simplicior ac convenientior. Syrus enim ita habet: *Sicut per unius delictum fit condemnatio omnibus filiis hominum; Sic per unius justitiam est justificatio vitae in omnes filios hominum: quia ratione id, quod versu sequenti habetur, causae instar expressè adducitur, cur & condemnatio per unius delictum, & justificatio vitae per unius *δικαιοσύνη* orta, quia scilicet peccatores constituuntur per unius inobedientiam multi, & contra per obedientiam unius multi constituuntur justii. Non autem in omnes redundavit *δικαιοσύνη* ad justificationem ratione actualis justificationis, sed ratione meriti & acquisitionis salutis; quia ad actualem justificationem, & salutis fruitionem opus est fide. Caterum *δικαιοσύνη* definitur à Philo-
sopho V. Eth. Nicom. c. 7. *ἐπιτιμία τῆς ἀδικίας* injuria correctio, quae vel activa est, quae per actionem legitimam & sententiae judicariae executionem fit, vel passiva, quae fit per satisfactionem, cum reus, qui injuriam fecit, poenas debitas luit. Quo facit illud Mich. Ephesi in cap. 19. Ethic. *δικαιοσύνη ἢ ἰμὴν* accipere dicitur, & de accipiente id, quod sibi ablatum fuit ab injusto, & dicitur de eo quoque, qui jure plectitur. Satisfactio in genere est ea praestatio, quae debitorem poenae à poena liberat; vel quae tantum fit, quantum satis est ad injuriam corrigendam: uti poenalis satisfactio est persolutio poenae, quae luendo delicto fit, vel, ad perimendam obligationem, quae fuit à delicto. Ideo cum de *δικαιοσύνη* Christi nostri loco praestito hic agatur, satisfactionem ejus hoc nomine exprimi dubium non est; Ut proinde hic 8. cauta meritoria absolutio à peccatis, quae fit in justificatione nostra, utpote *δικαιοσύνη* vel satisfactio designetur, & 9. 19. subjungatur causa meritoria imputationis justitiae Christi, quae itidem in justificatione fit, nominatè Christi obedientià. Nimirum uti merito transgressionis Adamicae, vi legis, judicium in omnes venit ad condemnationem, ita merito satisfactionis Christi non pro uno tantum peccato, sed pro omnibus peccatis, secundum Evangelium, imputatio satisfactionis Christi omnibus parata est ad justificationem, vel absolutionem à peccatis, ut vitam consequi possint aeternam: & uti merito*

Quid *δικαιοσύνη*!

Satisfactionem Christi exprimit.

merito inobedientia Adami peccatores & iniusti constituti sunt omnes, vi iustitiae divinae, omnibus imputatae Adami inobedientiae, ita & merito obedientiae Christi, vi divinae gratiosae voluntatis, omnes constituti possunt & debent iusti imputatae ipsius Christi obedientiae. Non ergo simpliciter idem est τ δικαιοσύνη & η ϵ νοχία, quia per illud poenalis satisfactio, per hanc vero legis impletio (utramque enim pro nobis praestitit Christus justificationis nostrae causa) designatur: Conf. Disputationes nostrae Regiomontanae de veritate satisfactionis Christi. Eleganter August. l. II. de peccat. orig. c. 2. An horum duorum hominum causa proprie fides Christiana consistit, quum per unum venundati simus sub peccato, per alterum redimamur à peccatis, (quæ est satisfactio passione & morte praestita) quum ille nos in se perdidit faciendo voluntatem suam, non ejus, à quo factus est; iste nos in se salvos fecit non faciendo voluntatem suam, sed ejus, à quo misus est; quæ est obedientia Christi activa.

Differentia
inter δικαιο-
σύνην & ϵ νοχί-
αν.

¶. 19. ϵ νωχία η δικαιοσύνη τ ϵ νός α νθρώπου
μαρτυροῦντες οἱ πολλοί.

Est rursus ϵ νωχία. Ita tractati sunt, quasi peccassent actu, nempe quia addicti sunt morti. Sic vox peccatoris sumitur. Regum I. 21. & alibi, πολλοί hic rursum dixit, cum modò dixerit πάντας omnes, excepto fortè uno aut altero.

ϵ νωχία η δικαιοσύνη τ ϵ νός.

Per obedientiam Christi perpetuam, doctrinæ ipsius congruentem, & à DEO repensatam summo præmio. Vide Philip. II. 8. 9.

Δικαιοὶ καταστήσονται οἱ πολλοί.

Futurum pro præsentè durabili. Et multi, id est, credentes, sicut credi oportet. Vides hic δικαιοὶ καταστή-

F

σονται

et idem esse quod *δικαιοσύνην* aut *δικαιοσύνην*, & positō abstracto vice concreti, more Hebræo, *δικαιοσύνην γίνονται* II. Cor. V. 21. Respicitur autem non obscure locus Esaiæ LIII. 11. *Per sui notitiam justos faciet justus servus meus multos.* Justi fient nempe apud DEum, ac proinde & divina præmia suo tempore consequentur.

Sociniana
Grotii deprava-
tio.

U Reg. L. 21.

Temerè flagitur *μετανοησάντων*. Et more Sociniano pervertitur sententia Apostoli. Non quomodo tractemur propter inobedientiam Adami, sed quales constituti sumus, docet Apostolus: nimirum peccatores & injusti per imputationem inobedientie Adami; neque his de morte agitur, sed de peccato, quod in accuratâ hâc translatione à morte distinguit Apostolus ceterâ causam ab effectu. Locus 1. Reg. 1. 21. alienus est. Ibi enim particula γ subintelligi, more Hebræis recepto, commodè potest: nos erimus sicut peccatores. Hic verò ei locus nullus est. *Πολλοί* autem hæc omnino dicuntur, qui modo *πάντες* dicti: omnes ergò intelligendi, nec excipi ullis potest. Nulla enim hic *Ἀφ' ὧν* est Rom. III. 21. omnes in lumbis Adæ sue unt, omnes in ipso peccarunt v. 12. idè omnes peccatores constituti sunt, & super omnes condemnatio venit. Obedientia autem Christi hic non proponitur nobis ut in Christo summo præmio repensata, sed ut pro nobis prestata, nobisque omnibus imputabilis, qui per eandem omnes justi constitui possumus, & ex intentione voluntatis divinæ gratiosissima debeamus. Id autem rectè dicitur, futurum pro presente durabili adhiberi, locumque Esaiæ, quem in Annotatis ad Es. LIII. 11. insigniter depravavit Grotius, hic non obscure respici. Habeimus ergò hic justitiam & obedientiam Christi, quæ imputatur nobis in justificatione nostrâ, in judicio divino per fidem, vel cum fide apprehenditur, quemadmodum inobedientia Adami imputata est posteris ejus. Uti enim hi peccatores constituti sunt imputatione inobedientie Adami, sic justis nos constituimur imputatione obedientie vel justitie Christi.

Pontificiorum
Sophiana d

Pontificiū Bellarminus, Becanus, & alii ex hâc comparatione colligunt obedientiam Christi non esse formalem justificationis nostræ causam, sed efficientem; siquidem opponatur obedientia Christi inobedientia

obediencia Adami, & sicut per hanc *injusti*, ita per illam *justi* consti-
tuti dicamur. At *injusti* per *inobedientiam* Adami constitui-
mur non *formaliter*, sed *efficienter & meritorie*. Sed hæc opposita
non sunt, imò nec *inobediencia* Adami *injustos*, nec *obediencia* Chri-
sti *justos* nos posse efficere, nisi *imputative* per illam *injusti*, per hanc
justi constitueremur. Nam si non imputaretur nobis Adami *in-*
obediencia & *obediencia* Christi, neququam vel illa vel ista *no-*
stra esset. Sunt enim actus singulares & individui, adeoq; *pro-*
prii eorum, à quibus fiunt, & *personales*. Actus autem *proprios*
& *personales* formaliter esse communes contradictorium est.
Ideoq; oportet *imputari*, ac proinde ipsam Adami *inobedienti-*
am necessum est imputatam esse posteris, nec minus necessum est
nobis imputari *obediencia* Christi. Non autem imputaretur
nobis *inobediencia* Adami, nisi meruisset Adam *inobediencia*
sua hanc *pœnam*, ut & sibi in *condemnationem* imputaretur *inobe-*
dientia, & *posteris* ejus *universis*: quia Adamus is fuit, in quo esse
censebatur universum genus humanum, & in quo id acceperat
justitiam originalem per naturam, unde *apostasias* & *inobedien-*
tia Adami censebatur totius humani generis, quod in *lumbis* ejus
erat, *apostasias* & *inobediencia*, & in Adamo *peccaverunt* omnes, a-
deoq; *jamatum*, cum peccavit Adam, damnatum fuit univer-
sum genus humanum, factumq; reum *apostasias* & *inobedien-*
tia adversus DEum; unde & *Augustino* *peccatum* *Oyiginis*, quod per
carnelem generationem attrahimus ab Adamo *pœna* dicitur *primi*
peccati, vel *inobediencia* Adami. Quomodo autem *pœna* esset in
posteris *peccati* *primi*, nisi posteris primum illud *peccatum* im-
putaretur? Et fateatur *Bellarmin.* l. IV. de *amiss. grat.* c. 10. *peccatum* *Adæ*
et a omnibus posteris imputari, ac si omnes idem *peccatum* *parravissent*, ad-
ducent *S. Bernardi* dictum: *Nostri est Adami culpa, quia ceteri in alio*
nos tamen peccavimus, & nobis justo DEL *judicio imputabatur licet occul-*
to. Similiter imputari haud posset nobis *obediencia* Christi, nisi
meruisset Christus *obediencia* legi præstando, ut nobis impu-
taretur illa *obediencia*, utpote pro nobis præstita: quia Christus
is fuit, qui surrogabatur in *judicio* *divino* *nostri loco*, non tantum

ut pro nobis poenam peccati lueret, ac iustitiae divinae satisfaceret, & Cor. V. 14. 21. sed etiam ut pro nobis legem impleret, & obedientiam praestaret, quam nos praestare non poteramus, Rom. IX. 3. c. X. 4. Gal. III. 6. idem ejus obedientia censetur totius humani generis obedientia, & cum fide apprehenditur à nobis, nostra fit per λογισμὸν & imputatur eum in iudicio DEI obedientia, tam verè ac si nosmet ipsi eam praestissemus. Sic ergo & efficienter & merito-rie Christus est causa nostra justificationis, quia loco humani generis obedientiam DEO praestitit, & formaliter, quia fidei nostrae imputatur Christi obedientia, & per fidem apprehensa nostra est maxima iustitia iudicio DEI. Si dicas, neminem constitui justum nisi per inherentem iustitiam, dico contra, eum esse verè apud DEUM justum, cui imputatur aliena, nempe Christi, iustitia. Nam id cum fiat à DEO, vè è etiam fieri oportet. Sumus ergo iusti, & verè iusti apud DEUM per hanc imputatam iustitiam, & quidem multò magis, multoq; augustius, quam qui ex inherente sua iustitia aestimantur. Si cum Stapletono dicas, κατὰ φύσιν ἰσχυρὰ ἰν-herentem iustitiam inferre, uti servus super omnia bona constitutus Luc. XII. 44. & inimicus qui DEI constituitur Jac. IV. 4. dicitur: respondeo, τὸ κατὰ φύσιν non significare præcisè inherens quid, sed veritatem, & certitudinem ejus quod agitur; qui autem aliter atq; aliter nihil obstat. Ita constituitur paries albus per inherentem albedinem, constituitur qui Dominus super bona non per inherentiam, sed per ἐξέου: constituitur amicus DEI per affectum DEI amanti, qui inhæret DEO, non ei, qui amatur. Per iustitiam ergo Christi imputatam verè iusti apud DEUM constitui possunt, neq; veniunt aut à Domino suo quisquam super bona, aut inimicus vel amicus DEI constituitur. Conf. Chamier in Panst. de justit. l. XXI. c. 21. Pertinent huc etiam Gregor. Patrum sententia. Item Apostolicum insigniter illustrantes: Justinus Martyr in exposit. fid. inquit. Quandoquidem peccato hoc Adam morti genus humanum subiecit, & naturam cum-ctam debito obnoxiam reddidit, Filius cum DEUS esset, & homo, ex transgressionem lapsus, Adæ revocavit atq; abolevit, ac quatenus

Consensu Patrum:
Justini Martiris.

quatenus homo, cum sine crimine innocenter vitam egit, tum
 voluntariam subiit mortem, per conversationem quidem sum-
 mam & exactam lapsus a Paradiso regens, ne videatur, per
 mortem autem indebitam debitum extinguens. Idem in
 Epist. ad Diognet. Quid aliud potuit peccata nostra tege-
 re, quam ejus justitia; in quo alio nos iniqui & impii PRO
 JUSTIS HABERI possumus, quam in solo DEI Filio: o dulcens
 permutationem! o impervestigabile artificium! o beneficia
 expectationem omnem superantia! ut iniquitas quidem mul-
 torum in uno justo abscondatur, justitia autem unius faciat,
 ut multi in justo pro JUSTIS habeantur. Irenaeus l. V. adv. Irenaei
 haeres. c. XIV. Dissolvens enim, quae ab initio in ligno facta
 fuerat, hominis inobedientiam, obediens factus est, usque ad
 mortem, mortem autem crucis, eam, quae in ligno fuerat, ino-
 bedientiam sanans - Quem in primo quidem Adam offen-
 dimus non facientes ejus praeceptum, in secundo Adam re-
 conciliati sumus obediens usque ad mortem facti:
 quod expl.atur. C. XV. de donatione justitiae Christi.
 Nobis, inquit, donat eam, quae est ad faciliorem nostram
 conversationem & subjectionem. Ambrosius in 2. Cor. IV. 1. Ambrosii.
 Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vi-
 vificabuntur. Adam enim forma mortis est, causa peccati,
 Christus vero forma vitae est propter justitiam. Cyrillus Alex. Cyrilli Alex.
 Tom. III. libr. de rect. fid. ad Regiam. Absurdum est, nos
 quidem heredes factos supplicii primi parentis, corruptione
 per inobedientiam immissa, non autem fieri participes justi-
 tiae secundi, qui ad vitam nos revocabit per maximam illam
 obedientiam. Quando igitur dicit Scriptura, per obediens-
 tiam unius justificatos esse multos non hominem simpliciter

quempiam nobis similem in hoc de relictum esse dicamus, sed
 incarnatum potius & obedientem pro nobis factum Patri Fi-
 lium. Et l. XI. in Joh. c. 25. Quomodo in pravarica-
 tione primi hominis, ut in primitiis generis nostri morti ad-
 dicti sumus, in ipso primo audientes, terra es, & ad terram
 reverteris, eodem & arbitrario modo per obedientiam & justi-
 tiam Christi, in quantum legi seipsum subiecit, quamvis legis
 autor esset, benedictio, ac divificatio, quae per spiritum est ad-
 vitam, nostram penetravit naturam. Item l. XII. c. 16.
 Sicut condemnatio per primum Adam in omnes penetravit, sic
 justificatio Christi benedictio per unum ad omnes extensa est.
 Testatur id Paulus dicens: Sicut enim per unius delictum in omnes
 homines in condemnationem, sic etiam per unius justitiam in
 omnes homines in justificationem vitae: Egrotavimus ergo
 per primum Adamum inobedientiae maledictionisq; morbo,
 locupletati autem sumus per secundum Adamum per obedi-
 entiam & benedictionem. Autor enim legis ut DEUS, mandata
 legis servavit ut homo. Athanas. de incarnat. verbi. Impos-
 sibile est puritatem & innocentiam in humanam naturam exhi-
 beri, nisi DEUS credatur in carne esse, qui justitiam omni
 peccato liberam in mundum introduxit, cujus quia PARTI-
 CIPES redditi sumus, vivemus & salvabimur: Illud enim,
 non est justus in terra, qui bonum faciat & non peccet, in commu-
 ne ad omnes homines pertinet. Unde ex caelo descendit, qui IMMACHI-
 LATAM ex se justitiam daturerat, Idem adversus eos, qui da-
 mo afficiunt genus nostrum eo quod negant, Servatorem ex na-
 tura nostra fuisse primitias. Necesarium est, maximeq;
 necesarium credere Script. S. confiteri ex nostro genere pri-
 mitias, celebrare singularem assumptis in genus humanum
 Amorem, obstupescere magna aeternae atq; dispensationis
 miracu-

Athanasii.

miraculum, non timere execrationem legis: (Christus enim nos
 à maledictione legis liberavit) IMPLETIONEM LEGIS à primi-
 tiis (Christo) factam TOTI MASSÆ ADSCRIBERE, λογίζεσθαι
 IMPUTARE. Gregor. Nyssenus orat. II. in Cantic. Christus in SE
 TRANSLATIS peccatorum meorum sordibus PURITATEM SUAM mecum
 COMMUNICAVIT, meq; pulchritudinu, quæ in ipso est, PARTICIPEM
 fecit: S. Augustinus T. IX. tract. III. in Joh. Omnes qui ex Adamo
 cum peccato, peccatores; omnes qui per Christum justificati, justî non in
 se, sed in ILLO; nam in se si interrogas, ADAM sunt, in illo, si interro-
 ges, Ch. isti sunt. Idem Serm. VI. de verb. Apost. T. X. Ipsum Chri-
 stum, qui non noverat peccatum, DEUM Pater pro nobis peccatum fecit, ut
 nos finis JUSTITIA DEI in ipso: videre daps, JUSTITIA DEI, non NOSTRA,
 in IPSO, non in NOBIS. Item Tom. III. in verbis Laurent. C. XL.
 Ipse ergo peccatum, ad nos justitia, nec nostra, sed DEI; nec in nobis, sed
 in ipso. Sicut ipse peccatum, non suum, sed nostrum, nec in se, sed in
 nobis. Et T. II. X. in Enarr. Ps. XXX. Conc. I. in tuâ justitiâ erua-
 me, & exue me. Quia non invenisti in me justitiâ meam, erue me in
 tuâ, hoc est, illud me eruat, quod me justificat, quod ex me in opium facit,
 quod ex iniquo justum. Adde quæ habet Ep. XXIII. ad Bonif. Ab
 Adamo contraximus reatum, quoniam miseramus in Adamo, quando pec-
 cavit. Chrysof. hom. X. ad cap. V. ad Rom. Ob id sursum ac-
 deorsum voci huic UNUS inestens, ea assidue in medium affert, cum di-
 cit: Quemadmodum per unum hominem peccatum in mun-
 dum introiit; & si unus peccato multi mortui sunt: & non si-
 cut per unum, qui peccaverat, venerat mors, ita & donum; &
 judicium ex unius delicto ad condemnationem, & rursum, quem-
 admodum enim per inobedientiam unius hominis peccatores
 constituti sunt multi, nec desistit: ut cum tibi Judæi dixerit, Quo-
 pacto uno recte agente Christo universis orbis salvis factus est? possit illi
 respon. ere. Quo pacto uno inobediente Adamo, un. versus orbis condemna-
 tus est? Leo I. Epist. LXX. ad Juvenal. Ut autem repararet omni-
 um vitam, recepit omnium causam, & vim veteris chirographi, quod solo-
 in ser omnes non debuit, pro omnibus solvendo vacuavit, ut sicut per un-
 ius reatum omnes facti fuerant peccatores, ita per unius justitiâ omnes
 fierent

Gregor. Nyss-
seni.

August.

Chrysof.

Leo I. Magni.

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

Anselm.

Bernhardi.

serent INNOCENTES, inde in homines manante justitia, ubi est humana suscepta natura. Anselmus in cap. V. ad Rom. Per unius justitiam venientem in omnes homines electos, datum est in justificationem ut PARTICIPATIONE JUSTITIÆ Christi justificentur. Bernhard. Ep. CXG. ad Innocent. Homo qui debuit, homo qui solvit. Nam si unus, inquit, pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, ut videlicet satis actio unius omnibus IMPUTETUR, sicut omnium peccata unus ille portavit. Item: Quid ex se agere poterat, ut semel amissam JUSTITIAM repararet homo, servus peccati, victus diaboli? Assignata est ei proinde ALIENA, qui caruit sua. Et serm. ad milit. templ. cap. XI. Mors in Christi morte fugatur, & Christi justitia nobis IMPUTATUR. Et porro: unius peccavit, & omnes tenentur REL. Et unius INNOCENTIA soli REPUTABITUR uni? Unius peccatum omnibus operatum est mortem, & unius JUSTITIA uni vitam restituet? Itaque DEJUSTITIA magis ad condemnandum, quam ad restaurandum voluit? Aut plus potuit Adam in malo, quam Christus in bono? Ade peccatum imputabitur mihi, & Christi JUSTITIA non pertinebit ad me?

PARS III.

Παροξενωσιν ἄκομμοῦν ἐπισημῶν
 ἡ τοῦ νόμου ἡ παροξενωσιν
 ἡ τοῦ νόμου ἡ παροξενωσιν

Poterat dicere Judæus: Si ita se res habet, ut Christus sit causa vitæ, sicut mortis Adamus, quid ergo egit lex Moysis? Huic quæstioni respondens ait: lex de transverso intervenit inter exordium peccati & exordium novæ justitiæ. Sit παροξενωσιν Gal. II. 4. παροξενωσιν Ja. 4.

ἡ τοῦ νόμου ἡ παροξενωσιν ἡ τοῦ νόμου ἡ παροξενωσιν

Hebræis sæpè else dicitur quod apparet; Itaq; sicut παροξενωσιν est abundantius apparere supra III. 7. & hic 15. ita &

& *πλεονάζειν* hic & infra VI, 1. II. Cor. IV. 15. II. Thes. I. 30. utrumq; *πλεονάζειν* & *περισσεύειν* junctim habes I. Thes. III. 12. Per legem magis innotuit peccatum Supra II. 9. 12. III. 20. IV. 15. infra VII. 8.

ἢ ἑπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία.

hic valet postquam, sicut & Latinè usurpatur *ubi*. Solent enim locorum notæ ad temporis significationem transferri.

ὑπερπερισσεύσεν ἡ χάρις.

Non satis habuit dicere *ἐπερισσεύσεν*, sed præpositionem augentem addidit, ut intelligeretur multò illustrius apparuisse DEi benevolentiam, quam ante apparuerat peccati turpitude. Amat tales comparationes Paulus ut *ὑπερκεκρίνω*, *ὑπερκεκλήνωμαι*, *ὑπερκεκράγωμαι*, *ὑπερκεκράνω*, *ὑπερκεκράνωμαι*, *ὑπερκεκράνωμαι*, *ὑπερκεκράνωμαι*. Sic *ὑπερπερισσεύομαι* habes & II. Cor. VII. 4. & *ὑπερπερισσεύω* Marc. VII. 37. & *ὑπερπλεονάζω* I. Tim. I. 14.

Verum est intervenisse de transverso legem, sed intervenisse inter exordium peccati, & exordium novæ justitiæ nupiam docetur: intervenit autem ut argueret peccatum, & iram denunciaret, ac maledictionem Rom. III. 20. c. IV. 11. Deut. XXVII. v. ult. Gal. III. 27. postulare verò obedientiam perfectam si vitam consequi quis velit Levit. XIX. 5. Luc. X. 28. Gal. III. 12. Quum ergo omnes de peccato & reatu condemnationis voce legis convincantur, nec ullius post lapsum obedientiam perfectam præstare possit, DEUS ex immensâ gratiâ Filium proprium Mediatorem destinavit, qui pro peccatis nostris satisfaceret, nostriq; loco obedientiam legi præstaret. Quo de Theodorum Abucara Episcopus Carum. Disp. XV. c. 5. DEUS jussu judicio suo à nobis omnia exigebat, quæ in lege scripta sunt: quæ cum solvendo non essemus, idcirco pro nobis Dominus noster illa persolvit, & maledictionem

Cur lex incerta veneris?

G

tionem

tionem condemnationis, cui obnoxii eramus assumptis, ultroque in se recepit, quæ propter nos debueramus, illa ipse pertulit. Lex ergo παροικία, ut nos compelleret, ut mediatorem hunc quaereremus, & ita nobis prædagogus facta est ad Christum Gal. III. 24. non ut appareret tantum illustrius DEI benevolentia, quam peccati turpitudine, sed ut abundantius sese explicet gratia DEI in nobis, quo plenius vis peccati se exerit in iis, qui contrito corde & humili Spiritu sunt. Docet ergo Apostolus, legem Moïsi intervenisse, ac solenniter promulgatam esse, non ut per eam aboleretur peccatum, aut nos justificaremur, sed ut peccatum ejusque pœna nobis clarius ob oculos poneretur, gratia verò DEI in Christo exhibita eam magis desideraretur; gratiorque esset. Atque hætenus admittimus modum illum loquendi, quo verba activa apud Hebræos declarativè accipiuntur Lev. XIII. 14. 2. Sam. XV. 4. Prov. XVII. 15. At hæc data est lex, ait August. de medic. pœnit. c. I. ut vulnera ostenderet peccatorum, quæ gratia benedictione sanaret. Reverà tamen gratia DEI abundantior etiam est quantiscunque peccatis, & superabundat, ubi abundant peccata, modò ve à fide apprehendatur: quia immensa est, & ἀότῳ immensi pretii sanguinis nempe ipsiusmet æterni DEI Filii nobis parata. Peccatum infinitum malum est ratione Objecti, quia committitur contra infinitum bonum; Satisfactio autem & justitia Christi infinita est, non solum ratione Objecti, cui satisficit, sed etiam ratione Subjecti, quia à personâ infinitâ proficitur, à quâ infiniti pretii valorem consequitur. Peccatum Diaboli & hominis opus est, gratia verò DEI est, satisfactio & justitia Christi non meri hominis sed veri & infiniti DEI. De gratiâ DEI Chrysost. homil. III. de pœnit. Quantam scintilla se habet ad mare, tantum hominis malitia ad DEI clementiam: Pelagus tamen si magnum est, mensuram recipit, DEI verò clementia sinem non habet. De merito verò Christi S. Cyrill. Alex. Exeg. ad Valer. de Verbi incarnat. quæ habetur in Concil. Ephes. T. VI. c. 17. Quo pacto autem unus pro omnibus mortuus, justum pro omnibus pretium exolvere potuit, si per personam illam puri cujuscumque hominis fuisse dicamus? Quod si verò verbum

verbum secundum humanam naturam passum proprias
 carnis perpektiones quasi proprias in se transtulit, si-
 biq; vindicavit, tunc demum unius mortem secundum
 carnem omnium hominum vita PRÆPONDERASSE
 rectissime asserimus. Et alter Cyrillus Hierosolymitanus
 Episcopus Catech. illumin. XIII. Neg; mireris totum
 esse per illum mundum liberatum: Non enim simplex ho-
 mo fuerat, sed Filius DEI unigenitus pro illo moriens:
 quandoquidem unius etiam viri Adam peccatum potuit
 mortem adferre mundo, si ergo transgressione unius mors
 regnavit in mundo: cur non multo magis iustitiâ unius
 vita regnet? Si protoplastus de terrâ universalem mor-
 tem attulit; qui creavit illum de terrâ nunquid vitam
 non adferet æternam, cum ipse sit vita?

ψ. 21. ἵνα ὡς πτερὶ ἐβασίλευσεν ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ
 κόσμῳ.

Vires suas ostendit per mortem. vide supra 14.

ἔτω καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ.

Benevolentia DEI vires suas ostendat.

καὶ δικαιοσύνη.

Per obedientiam Christianorum.

εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Quæ obedientia ducit ad vitam æternam.

καὶ Ἰησοῦ χριστοῦ ἑκὸς κυρίου ἡμῶν.

Qui scilicet sicut iustiam illam iu nobis efficit, ita
 & vitam æternam ipse nobis daturus est, ut post Patrem
 ipsi omnia debeamus.

Parti-

Particula *ἵνα* hic *τῆς* accipitur quæ *finis* exprimitur
 tam justificationis per justitiæ Christi imputationem, ceu Ob-
 jecti principalis, in quo occupatur Apostolus, tum *superabun-*
dantiæ gratiæ, cum abundat peccatum, ut scilicet non minus, i-
 mō amplius dominetur gratia per justitiam ad vitam, quam domi-
 natum est peccatum in mortem. Quamnam autem illa sit justitiæ
 partim ex antegressis constat, nimirum non justitiæ inherens,
 vel obedientiæ Christianorum, quæ est circulo justificationis ex-
 cluditur Apostolus, sed justitiæ imputatæ vel alienæ ipsius Christi
 obedientiæ, quæ nos justos constitui docuit: partim ex oppo-
 sitione: quia peccato quod dominatur in morte opponitur
 justitiæ Christi, illi Adami inobedientiæ Christi obedientiæ,
 Adami delicto Christi *δικαιοσύνη*: partim ex effectu, quia non
 justitiæ Christianorum, sed solum obedientiæ Christi causa
 est vita: & per justitiam nobis per fidem imputatur: adeoque
 gratia dominatur ad æternam vitam per Jesum Christum Do-
 minum nostrum, quæ nos redemit sibi in peculium, & pro-
 prio mercatus est sanguine 2. Pet. II. 4. per quem est illa justitiæ
 imputatio meritorie. Hanc enim respectam hic attendit Ap-
 ostolus: non autem quatenus ipse efficit justitiam in nobis, &
 vitam æternam daturus nobis est. Quod cum Patre & Spiri-
 tû S. ipsi commune est, uti omnia illa ipsi non post Patrem,
 sed cum Patre & Spiritû S. debemus; quia hi tres unum sunt
 1. Joh. V. 7. Id verò hic loci alienum est, quia solum de eò a-
 gitur, quod proprium est Christo Domino nostro. Cuius *ἵνα*
Erasmus & Schmalzius reddunt in morte; alii autem rectius cō-
 pro eis accipiunt, uti *Matth. XVI. 28. Luc. XXIII. 41. Eph. I. 12.*
 hæc particula sumitur; quia id poscit oppositio
ἵνα τῆς ζωῆς αἰώνιον. Atq; hæc de capite

Quinto.

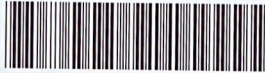

05 A 1141

ULB Halle

3

003 766 470

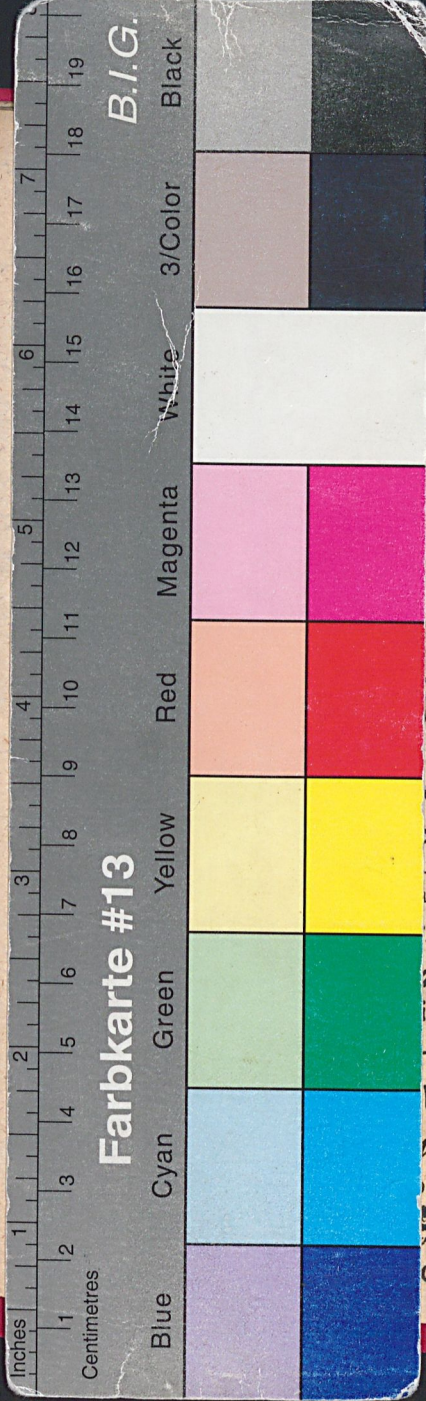
VJ 17

Farbkarte #13

B.I.G.

...O THEOLOGICA,
De
...VENTIBU
...ATIONIS &c.

Cap. V. v.i. & seqq.

...otissimum opposita

Quam

ÆSIDE

Per.

...o, Magnifico, Amplissimoq,
VIRO,

AMO CALOVI

bratissimo, inq; Cathedra Lu

Wittebergensis Pastore vigilantissimo

ore Gravisimo, Circuliq; Electoralis

uperintendente Generali

gè meritissimo,

tore, Praeceptore, ac Hospite

antissimè colendo,

ini publico exhibet

HORUS WAGNERU

Ulmensis.

uditorio Majori.

ris Anno M. DC. LXXIV.

WITTEBERGÆ,

JOHANNES WILCKIUS.